

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 31
25/2016
25. jún 2016

Cena 0,50 €

Ludovít Štúr

ZALOŽIL LUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

VŔNA NOVÝCH KNÍH
JE STÁLE LÁKAVÁ
Strana 4.

NEMECKÍ POSLANCI
NESMÚ DO TURECKA
Strana 5.

JÁN GLÓZIK Z KOVAČICE
- ROLNÍK NA POL ÚVÁZKU
Strana 6.

ŽELEZIARSKÉ HÁMRE
V JOZEFOVEJ DOLINE
Strana 7.

ARCHITEKT ŠTEFAN SVETKO
SA ZASNÚBIL S BRATISLAVOU
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Keď som o takomto čase pred rokom prvý raz počul v televízii zaznieť reklamný text, v ktorom ktosi lákal ľudí utrácať peniaze, lebo sú vraj letné Vianoce, neveril som vlastnému sluchu. Spočiatku som si myslel, že ide len o nepodarený žart a uletený copywriterský experiment, pretože niečo také hlúpe a ignorantské vo vzťahu k náboženskému symbolu aj bezohľadné ku kresťanskej tradícii som už dávno nezaregistroval. Ako sa ukázalo, tí, čo sa rozhodli slúžiť zlatému teľaťu, mali hlboko zaštepnený gén kšeftárskej bezohľadnosti aj odolnú hrošiu kožu. Primitívnu reklamu nieže nestiahli a neposypali si hlavu popolom, ale istý najväčší obchod s počítačmi a elektronikou ju opäť teraz na začiatku leta oprášil a vsugeruje nám čosi, čo je absolútny vrchol handliarskeho nevkusy a nemravnosti. Stupidnosť!

Ak by sa reklamnej cháske, čo tak úspešne zas(t)iera svojimi výpočtami ulice našich miest i prírodu, udeľovala namiesto Zlatého klinca zlatá malina – ako filmárskym nepodarkom, navrhoval by som Letné Vianoce. Súperit' s Alzou mohol iba jamajský rastaman s typickým imidžom drevoz v pestrej pletenej čapici, ktorý dojí žirafu obhrýzajúcu dúhu, pričom sa z jej vemien sypú tomu zhulnému chlapikovi do vedierka farebné cukríky skittles... Povieť vám, vymyslieť čosi také, na to treba aspoň tri jointy! Poriadnu dávku narkotickej nirvány si musel privediť aj tvorca aktuálneho reklamného šotu Bradaté leto, v ktorej účinkuje chlapček s bradou skoro ako Karol Marx. Kapitál je kapitál. Chvilu mi trvalo, kým som na to prišiel, čo mu má tentoraz padnúť za obeť a na čo tá reklama vlastne je?

Apropo, skittles... Kedysi sme tým cukrikom vraveli lentilky. Takto ich pomenovali v českých čokoládovniach Sfinx ešte v roku 1907 a patrili aj k mojim najobľúbenejším celým deťstvom a ešte kúsok...; vari až dovtedy, kým neprišiel kapitál Nestlé a zahraničná nástupkyňa nezaplavila trh svojimi snickers, smarties, skittles... A nevnučuje nám ich aj takými nechutnosťami, ako sú „lentilkové kiahne“. To už je skutočná reklamná infekcia.

Emil SEMANCO

Sanatórium pre významné osobnosti v Ľubochňanských kúpeľoch? Kongres slovenskej inteligencie

Peter ŠTRELINGER - Foto: archív SNN

Kongres slovenskej inteligencie, ktorý sa pripravuje na 29. – 30. júna v kúpeľoch Ľubochňa pri Ružomberku, má smelé ciele: hodlá rokovať nielen o významných vnútorných problémoch, ale aj o medzinárodných politicko-spoločenských otázkach, ako napríklad hľadanie novej cesty pre Slovensko a ostatné stredoeurópske štáty v prípade odchodu Veľkej Británie z EÚ. Inšpiráciou je dávny projekt významného medzivojnového slovenského politika Milana Hodžu, ktorý uvažoval o vzniku Federácie stredoeurópskych štátov. Bola by to významná protiváha proti Európskej únii, ktorá sa v poslednom čase otriasa ako stará šopa pred spadnutím. Odchod Veľkej Británie zo spoločenstva, ktorý reálne hrozí, by bol začiatkom obrovskej politickej krízy.

■ NEČAKAŤ NA INÝCH

Slovensko nesmie stáť so založenými rukami a čakať, ako sa rozhodnú veľmoci na čele s Nemeckom, ktoré bude nepochybne manipulovať. „Veľký brat“ zo zámoria! Stredná Európa je v poslednom čase neobyčajne vitálna a aj jednotná, vzdoruje úspešne proti privalom imigrantov do Európy. Spoločné názory zdieľajú politici nielen zo Slovenska, ale aj z Maďarska, Poľska, Rakúska, Česka, zo Slovinska i z Chorvátska. Koridory utečencov cez strednú Európu jednoducho nevedú. Žiaden zo stredoeurópskych štátov neponúka bezbrehú sociálnu politiku pre imigrantov, ako to robí napríklad Nemecko aj Francúzsko a Belgicko. Ani Taliansko so Španielskom a s Portugalskom nedokážu vzdorovať invázii!

Rokovanie historického Kongresu slovenskej inteligencie z roku 1992.

Je nádej, že rokovanie slovenskej inteligencie prídu pozdraviť významní štátnici z domova, ale aj zo zahraničia! Podnetom na neformálnu návštevu Slovenska je i to, že deň po rokovaní KSI začne Slovensko predsať EÚ.

■ REVITALIZÁCIA KÚPEĽOV

Kongres slovenskej inteligencie sa však mieni venovať aj dôležitým vnútorným problémom. Neobyčajnou šancou pre Slovensko je aj revitalizácia slovenských kúpeľov. Len si uvedomme: na Slovensku je skoro tisícpäťsto minerálnych a termálnych prameňov, ponúka to veľké možnosti pre vybudovanie nových kúpeľných zariadení, hotelov, penziónov, aqua parkov. Ak sa prebudí slovenské kúpeľníctvo, tak naštartuje aj zdravotníctvo, bez toho si totiž dobré kúpele ťažko predstaviť. Príchod klientov z domova, no najmä zo zahraničia, to je nový prílev pacientov a turistov,

ale aj rozvoj služieb. Mnohé hladové doliny budú mať nádej, že si obyvatelia konečne nájdu vhodné zamestnanie. Aj platy by sa mali s týmto rozvojom kúpeľného rezortu zvýšiť.

■ ZAŠLÁ SLÁVA

Pred pár dňami som bol v kúpeľoch Ľučky v Liptove. V areáli Vitálneho sveta, ako sa nazýva park s bazénmi, ste domácich ani nenašli; zato návštevníkmi boli obyvatelia z Česka, mimochodom z veľkého automobilového koncernu Škoda v Mladej Boleslavi. Neobyčajne si pochvalovali malebnosť našich kúpeľov, krásu hôr, ale aj dobré služby. A popri nich sa tam kúpali Poliaci aj Maďari. Výborne, pomyslel som si s potešením, prinášajú predsa do slovenskej kasy peniaze, ktoré môžeme využiť na revitalizáciu ďalších kúpeľov, ako napríklad Korytnice (ktorá je celkom zdevastovaná) či kúpeľov Sliač! Aj Ľubochňa, kde sa koná náš KSI, by

privítala návrat starej slávy klimatických kúpeľov, kde sa volakedy rekreovali Hviezdoslav, Ľudmila Podjavorská, Štefan Krčméry, Vavro Šrobár alebo českí básnici Otakar Březina a Jakub Deml.

Pre Kongres slovenskej inteligencie je však pripravený aj veľmi podnetný projekt založenia prvého Sanatória pre významné osobnosti. Treba si uvedomiť, koľko slovenských spisovateľov, hudobníkov, vedcov, architektov doslova nedôstojne živorí, nemajú opateru, majú nízke penzie. A mnohí by mohli byť ešte aj užitoční: do takéhoto sanatória osobností by sa mohla nainštalovať knižnica aj koncertná sieň pre programy, kde by sa mohli organizovať nielen charitatívne koncerty. Návrh je, aby sa na takéto sanatórium osobností KSI premenila jedna z opustených vil v Ľubochni s malebným a mnohooznačným menom Vila Slovenka. Azda si tento nápad organizátorov KSI získa priazeň aj u predstaviteľov štátu, ktorí majú záujem pricestovať na rokovanie do Ľubochne.

■ POSOLSTVO Z ĽUBOCHNE

Spomenuli sme len niektoré priority valného zhromaždenia KSI. Nepochybne v Ľubochni vzniknú aj ďalšie dobré nápady, ktoré prijme Slovensko s veľkým očakávaním. Lebo plány sú jedna vec – a ich realizácia ďalším krokom, žiaľ, často ostávajú mnohé dobré nápady na polceste. Nedokončia sa! Zvedaví sme aj na záverečné „posolstvo“ delegátov z Kongresu v Ľubochni! Bude nieš' impozantné meno: Memorandum Kongresu slovenskej inteligencie z Ľubochne!

3 OTÁZKY PRE:

PhDr. Mariána PAUERA, pedagóga, publicistu, historika a teoretika fotografie

Slnečný človek a jeho deväť remesiel

• Shakespeare má Večer trojkráľový. Vy ste nedávno v Turčianskej galérii v Martine mali „večer trojkilový“ – Večer s legendou. Bol o vašej tridsiatej prvej knihe venovanej profesorovi Karolovi Plickovi, ktorého pomenúvate „slnečný človek“.

Uvítal som ponuku vydavateľstva Slovart vytvoriť knihu o „našom pánovi profesorovi“, ako v minulom storočí oslovovali prof. Karola Plicku obyčajní ľudia, ktorí mali česť sa s ním stretnúť. Chcel som ho vrátiť súčasnej generácii. Zároveň som si však uvedomoval, že vedecky, odborne sa mu celé roky venoval prof. Martin Slivka. Tak som sa rozhodol, že sa pokúsím napísať esejisticky ladený text, aby bol zrozumiteľný širokej čitateľskej obci. Navyše som zrejme jediný žijúci svedok posled-

ného obdobia života pána profesora a dlhoročný priateľ prof. Martina Slivku i Eugena Lazišťana, autora Plickových obrazových publikácií v martinskej Osvete, tak som to považoval za svoju morálnu povinnosť.

• Po profesorovi Karolovi Plickovi zostalo dielo, aké nemá obdobu. Bol pedagóg, zberateľ folklóru, fotograf, choreograf i zbormajster, hudobný vedec a spisovateľ, muzikant i filmár. Čo s ním spája vás?

Naučil som sa od neho, že veľké veci sa skladajú z maličkostí, že ak sa do niečoho pustíte, musíte to robiť na doraz, najlepšie, ako viete, aby ste sa potom mohli úprimne tešiť z dobre vykonanej práce. A uvedomil som si, že „fušovať“ môžete do viacerých remesiel, ak si tým obohacujete život, ale

majstrom deväťoro remesiel mohol byť len on – renesančný človek, takí sa totiž rodia asi len raz za sto rokov...

• Nemrzia vás aj v súvislosti so „slnečným človekom“ mrákavy nad jeho múzeom v Blatnici a tma nad jeho ďalšou pozostalosťou?

Aj keď má Slovensko dávnu a slávnú fotografickú históriu, dodnes sa nepodarilo vyvolať záujem a vytvoriť vzťah k nej, aký by si zaslúžila. Azda ako jediná krajina v tomto európskom regióne sme nemali múzeum vlastnej slovenskej fotografie. Len nedávno sa to pokúsil napraviť prof. Václav Macek, keď v Stredoeurópskom dome fotografie vyčlenil na tento cieľ priestory na jednom poschodí.

Zhovárал sa Emil SEMANCO
Foto: Štefan KAČENA

V SNN 26/2016
SI PREČITATE

- Krajania v zahraničí oceňujú kandidatúru M. Lajčáka na generálneho tajomníka OSN
- Realitné šialenstvo, poháňané nízkymi hypotekárnymi úrokmi, neustále zvyšuje ceny bytov
- Matica slovenská usporiadala výročnú, už päťdesiatu Slovesnú jar na vysokej úrovni

Mediálna politika dlhodobo absentuje v programoch vlád Nielen televízia potrebuje generálne upratovanie

Eva ZELENAYOVÁ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Marek Maďarič sa v tomto volebnom období stal tretíkrát ministrom kultúry. V roku 2006, keď sa prvýkrát stal šéfom rezortu, začlenil do programového vyhlásenia vlády ambicióznou úlohu. Prisľúbil, že „strategickým cieľom mediálnej politiky vlády SR bude utvárať legislatívne a inštitucionálne predpoklady na rozvoj prostriedkov masovej komunikácie, spravodlivú hospodársku a publicistickú súťaž na mediálnom trhu, priehľadnosť vlastníckych vzťahov a pluralitu mediálneho prostredia v záujme skvalitňovania realizácie ústavných práv občanov na slobodu prejavu a informácií“.

Odpoveď plnenia programového vyhlásenia vtedajšej vlády sa nekonala, napriek tomu sa dá konštatovať, že stanovený cieľ minister M. Maďarič dostatočne nespĺnil. Neboli vytvorené pravidlá na spravodlivú hospodársku a publicistickú súťaž a nebola zabezpečená ani pluralita mediálneho prostredia. Vláda poskytovala médiám finančné prostriedky iba podľa vlastného uváženia.

■ BULVARIZÁCIA VYSIELANIA

V roku 2012 si už ministerstvo také ambiciózne záväzky nedávalo. Mediálna politika sa totiž v programovom vyhlásení vlády

vôbec neobjavila. Pravda, až na zmienku o verejnoprávnom vysielateľovi. V tomto smere sa vláda vo svojom programovom vyhlásení zaviazala, že „zabezpečí vytvorenie vhodného organizačného, legislatívneho a finančného rámca fungovania verejnoprávneho vysielateľa. Štandardizuje jeho inštitucionálnu štruktúru vzhľadom na jednotlivé orgány, ich zloženie, kreovanie a kompetencie. Stabilizuje tiež zdroje financovania prevádzky a vytvárania obsahov verejnoprávneho vysielateľa v záujme rastu diváckeho a poslucháckeho záujmu s osobitným dôrazom na funkcie

a význam verejnej služby“. Generálnym riaditeľom sa stal bývalý riaditeľ súkromnej televízie a jeho najbližším spolupracovníkom deratizér STV z roku 1998. A obsah vysielania sa každým dňom bulvarizoval.

■ KOALIČNÉ TICHU

Napriek tomu, že STV sa dostala do stavu, že už roky nevyrába žiadne vlastné programy, okrem spravodajských relácií, rezort kultúry sa v aktuálnom programovom vyhlásení vlády zaviazal, že „RTVS poskytne stabilné a primerané finančné zabezpečenie plnenia jej zákonných úloh prostredníctvom

optimalizácie výšky úhrady za služby verejnosti poskytované Rozhlasom a televíziou Slovenska“. SNS však prišla s vyhlásením, že zvýšenie koncesionárskych poplatkov nepodporí. Nebýva zvykom, aby koalíčná strana odmietla plniť programové vyhlásenie vlády. Ak sa tak stane, musí rátať aj s tým, že sa vláda rozpadne. Minister M. Maďarič okamžite zareagoval pohrozením demisiou. Po koalíčnej rade, na ktorej sa mal problém riešiť, zostalo ticho. No deň predtým mohli diváci TA3 sledovať jasné vystúpenie predsedu NR SR Andreja Danka, v ktorom obvinil súčasného generálneho riaditeľa RTVS, že z inštitúcie urobil iba manažérsku organizáciu, ktorá si dáva programy vyrábať externým prostredím, a budova televízie ziva prázdnotou. Povedal, že za tri roky nalial do súkromných spoločností deväť miliónov eur a vyhlásil, že táto prax sa musí skončiť. Ako? Generálnym upratovaním? A zrejme nielen v televízii.

Parlamentné rošády pred slovenským predsedníctvom Rade Európy Na politickej šachovnici ťah na Kaliňáka

Jan ČERNÝ – Foto: archív SNN

Nevýhodou týždenníkov, medzi ktoré patria aj Slovenské národné noviny, je, že v okamihu, keď čitateľ venuje svoj čas publikovanému obsahu, všetko môže byť inak. Minister vnútra Robert Kaliňák už medzičasom mohol hodnoverne pohyby financií na svojom účte a väzby na podnikateľa pochybnej povesti vysvetliť, alebo podať demisiu. V čase uzávierky tohto vydania SNN však koalíční partneri ministromi vyslovili dôveru a premiér R. Fico jeho odvolanie neinicioval.

Tieto možné politické rošády súvisia s kauzou podnikateľa B. a podozrivými nadmernými odpočtami DPH. Minister Kaliňák mal práve od spomínaného podnikateľa odkúpiť podiel vo firme, čím sa dostal do podozrenia, že obchoduje s podnikateľom. Národná kriminálna agentúra začala finančné pohyby preverovať. Minister vnútra teda čelí policajnému preverovaniu.

Opozícia iniciovala aj protest pred bytovým komplexom Bonaparte, ktorý symbolicky spája postavy predsedu vlády, exministra dopravy a súčasného ministra vnútra s podnikateľom Baštrnákom, ktorý si ako

R. KALIŇÁK pod palbou opozície.

„naš človek“ dokáže na policii vraj vybaviť hoci aj pokutu za dopravný priestupok. Alebo prijateľné riešenie problému s odpočtom DPH. Stačí telefonát a „veci sa riešia“. Opozícia iniciuje aj ďalšiu žiadosť o zvolanie už druhej mimoriadnej schôdze NR SR s programom – odvolanie ministra vnútra. A je veľmi pravdepodobné, že opozícia touto cestou požiada aj o zvolanie parlamentnej schôdze, na ktorej by sa prerokoval návrh na vyslovenie nedôvery predsedovi vlády. Líder OĽaNO I. Matovič povedal, že ak premiér ministra neodvolá, odvolávať bude parlament jeho počas prvého týždňa predsedovania Sloven-

ska Európskej únie. Minister Lajčák to považuje za poškodzovanie dobrého mena Slovenskej republiky.

■ KOALIČNÍ SÚ TICHU

S výnimkou Slovenskej národnej strany, ktorá aj našim prostredníctvom verejnosti oznamuje, že diskusia v koalícii k téme „Robert Kaliňák“ nebola ešte uzavretá. Lojálny postoj voči vláde zaujal v prvých dňoch po vypuknutí kauzy predsedu koalíčnej strany MOST – HÍD Béla Bugár. A predstavitelia SIETE mlčali. Až po niekoľkých dňoch sa ministri koalícieho Mosta – Híd Lucia Žitňanská a László Szólymos v súvislosti so situáciou okolo ministra vnútra Roberta Kaliňáka verejne zhodli na tom, že nejde o to, či minister vnútra presvedčil partnerov na pondelkovej koalíčnej rade. V hre je podľa nich otázka dôvery občanov v inštitúcie tohto štátu, vrátane polície a ministerstva vnútra. Ministerka spravodlivosti Žitňanská ešte prítvrdila, keď povedala, že „toto je vážna téma“. Minister zdravotníctva Tomáš Drucker, ktorého nominoval Smer, si mal nechať – podľa jeho slov – kauzu vysvetliť

ľuďmi z komunikačného odboru ministerstva a taktiež dá asi na manželku: „Pýtal som sa na to svojej manželky, čo si ona o tom myslí, ona mi hovorí, že tomu vôbec nerozumie a že je to nejaké divné,“ vyhlásil na tému kauza Kaliňák minister.

■ VLÁDNE CHAOS

Slovensko sa o niekoľko dní stáva predsedníckou krajinou EÚ. Minister slovenskej vlády Szólymos však na otázku, či Robert Kaliňák bude ministrom rezortu vnútra aj o týždeň, odpovedal: „Na to sa ma nepýtajte.“ Predseda vlády z času na čas poskytne vyhlásenia, ale bez možnosti kľásť otázky. A aby sme nezabudli, je tu ešte i minister kultúry Marek Maďarič, ktorý už verejne pripustil aj demisiu, ak sa téma zvýšenia koncesionárskych poplatkov pre verejnoprávne médiá nebude vyvíjať podľa jeho návrhov.

Až po niekoľkých dňoch zjavne začalo „prebehlikom“ z pravice do vlády lavice dochádzať to, čo mali zrejme vedieť od začiatku – pokračovanie moci socialistov na Slovensku závisí práve od nich, nie opačne!

VŠIMLI SME SI

Andrej DANKO v sídle Matice

Predseda parlamentu podpisuje knihu o začiatkoch slovenskej politiky pre Maticu.

Predseda Národnej rady Slovenskej republiky Andrej Danko navštívil 18. 6. 2016 Maticu slovenskú v Martine v sprievode poslancov Národnej rady Slovenskej republiky za koalíčnú stranu SNS. V sídle Matice slovenskej ho privítal predseda Marián Tkáč spolu so správcom Marošom Smolcom. Andrej Danko poďakoval vedeniu Matice slovenskej za statočnosť a úsilie pri práci na zachovávaní našich národných tradícií. Vyjadril ochotu spolupracovať na aktivitách aj priamo v priestoroch Národnej rady Slovenskej republiky. Delegáciu čakali i ukážky z archívu krojov, knižná aj periodická tlač z produkcie Matice slovenskej, ale tiež najväčšie kusky z archívnych polic. S vedením Matice diskutovali aj o aktuálnych spoločenských udalostiach a mieste Matice slovenskej v slovenskej spoločnosti.

Text a foto: (jdp)

Uhrovec pozval dubčekovcov na konferenciu do rodiska Alexandra Pôsobivé emocionálne svedectvo výstavy

Univerzitná knižnica v Bratislave premenila svoje historické priestory na mimoriadne pôsobivé centrum popredných kultúrnych, vedeckých, literárnych a spoločenských udalostí.

Jej zastrešené barokové nádvorie poskytlo naposledy vďaka ústretovosti vedenia „Univerzity“ priestor výstave Alexander Dubček – významná osobnosť moderných dejín Slovenska a európskej politiky. Dômyselne usporiadaná expozícia prehľadne približuje životnú dráhu, ako aj politický rozmer pôsobnosti A. Dubčeka, jej praktická zostava umožňuje rôzne použitie, nemusia to byť len veľkolepé priestory ako v Bratislave. Záujem o výstavu bol veľký, musela sa o mesiac predĺžovať a už teraz sa objavili záujemcovia, ktorí ju chcú v auguste inštalovať v susedných štátoch.

Mimoriadne cenná na výstave bola aktívna účasť predstaviteľov mesta Uhrovec, osobitne viacnásobnej starostky Ing. Zuzany Máčekovej. Uhrovec vedno s Ústavom politických vied SAV a Univerzitnou knižnicou bol spoluorganizátorom výstavy. To, ako podujatie početnou návštevnosťou uvítala Bratislava, povzbudilo inžinierku Z. Máčekovú, aby navrhla možnosť usporiadať konferenciu o Alexandrovi Dubčekovi pri príležitosti jeho nedožitého deväťdesiateho piateho výročia narodenia priamo v Uhrovci. Skúsená, ostrieľaná regionálna politická samospráva ponúkla bratislav-

ským inštitúciám, aby využili čas do novembra 2016, teda do dátumu deväťdesiateho piateho výročia

ČO INÍ NEPIŠU

Expozícia o Dubčekovi v „Univerzitke“.

Dubčekovho narodenia, uvážili možnosť tak dôstojného, ako i symbolického podujatia priamo v Dubčekovom rodisku.

Je to návrh, okolo ktorého by sa malo spojiť viacero inštitúcií, napokon aj maticných, veď Alexander Dubček bol aktívnym zástancom a podporovateľom Matice slovenskej

a práve jeho pričinením sa v šesťdesiatych rokoch minulého storočia na verejnom podujatí za účasti predstaviteľov štátu spievala maticná hymna Kto za pravdu horí...

Výstava vyvrcholila predstavením prelomovej knižnej publikácie. Vyšla vďaka Petrovi Korecovi, ktorý podporil v posledných desaťročiach už vydané desiatky, ba stovky kníh. Medzi ne patrila za účasti autora predstavovaná spomienková dokumentárna faktografia prof. Ivana Lалуha Cesta k slovenskej štátnosti.

Aj keď ide o vecné rozprávanie, je to aj emocionálne strhujúce svedectvo o tom, aké zložené bolo dospieť k Deklarácii o zvrchovanosti Slovenskej republiky a potom k tvorbe Ústavy Slovenskej republiky. Bývalý poslanec Federálneho zhromaždenia, potom poslanec slovenského parlamentu a predseda jeho zahraničného výboru veľmi presne opisuje všetky prekážky v rámci bývalého federálneho štátu i vtedajšieho medzinárodného prostredia pri ceste za slovenskou štátnosťou. Je to výnimočné svedectvo a práve Univerzitná knižnica a obec Uhrovec sa pričínili o jeho dôstojnú prezentáciu.

Text a foto: Dušan D. KERNÝ

Nový začiatok konzervatívcov?

Roman MICHELKO

KDH si vždy zakladalo na tom, že je slušnou, serióznou konzervatívnou stranou, preto zvolenie politického eskamotéra a klauna Hlina svedčí o tom, že kríza v hnutí je podstatne väčšia, než by sa mohlo na prvý pohľad zdať. Samozrejme, rýchle odsúdenie typu, že zvolenie Hlina na čelo KDH bude mať rovnaký účinok ako zvolenie Freša na čelo SDKÚ, je predčasné. Hlina bol dosiaľ politický solitér, nikdy sa nejvil ako tímový hráč, teraz sa však ocitol v novej situácii. Poďme však k príčinám, ktoré k hlbokkej kríze v KDH viedli.

KDH si postupom času vybudovalo štruktúry, ktoré mladým politickým talentom neumožňovali presadiť sa. Sformovala sa v ňom kasta nedotknuteľných (okresných, ale najmä krajských) funkcionárov, ktorí definitívne

zablokovali vstup do exkluzívneho klubu aktivistom z nižších priečok straníckej nomenklatúry. Paradoxné je, že vysoké postavenie na kandidátnej listine nebolo takmer nijako závislé od voličskej podpory toho-ktorého ostrielného aparátika.

Typickým príkladom je povedzme kariéra Júliusa Brocku – služobne najstaršieho poslanca NR SR. Do parlamentu nastúpil v júni 1990 a odišiel z neho v marci 2016. Na otázku, či to bol najvýraznejší, najinvenčnejší a najplatnejší poslanec hnutia, si iste každý odpovie sám. Brocka bol dokonalou esenciou kádehactva. Nudný, značne pokrytecký, politicky korektný, bez invencie, nikoho zvlášť nevytáčal, ale ani nenadchol. Aby sme mu však nekrivdili, na rozdiel od niektorých svojich straníckych bosov

mal aspoň medzi voličmi relatívne slušnú podporu – v počte preferenčných hlasov skončil na štvrtom mieste.

To sa však nedá povedať o neohrozených krajských bosoch – v Trnave o Přidalovi či

KOMENTÁR

v Banskej Bystrici o Muránskom. Tieto figúrky dlhodobo pôsobili v strane ako čierni pasažieri, keď napriek mizivej až mikroskopickej podpore dlhé roky okupovali posty poslancov nedávajúc iným, možno zaujímavejším a schopnejším politikom šancu presadiť sa. O tom, že stanovy KDH boli šité na mieru práve takýmto silným regionálnym šéfom, svedčia i viaceré neúspešné pokusy zmeniť ich, či už to bola Procházka iniciatíva tesne pred jeho odchodom

z KDH (nadpolovičnú väčšinu získal, ale nie dvojtretinovú, potrebnú na zmenu stanov), alebo neskoršia iniciatíva LUD-u KDH, ktorá dlhodobo, no neúspešne poukazovala na demokratický deficit vnútri KDH.

Do takéhoto marazmu teda prišiel Hlina s pevným odhodlaním vymiesť Augiášov chliev. Je fakt, že práve vinou uvedených pomerov vnútri KDH prostredie strany nedokázalo vygenerovať osobnosti, ktoré by dokázali prezentovať novú vnútrostranícku alternatívu, a preto hnutie v rozklade siahlo takpovediac po človeku zvonka. V KDH totiž nebolo zvykom, aby sa voči predsedovi vyhranil, či vyrástol ako politická alternatíva nejakej z podpredsedov. Chvíľu sa o niečo také pokúšal Lipšic, prípadne Palko, ale poznajúc stranícke štruktúry a systém to skôr alebo neskôr každý z nich vzdal.

Otázne je, či je Hlina na takúto prácu tou najvhodnejšou osobou. Je fakt, že ako bývalý poslanec je relatívne známy. V ostatných voľbách síce kandidoval až zo sedemdesiateho miesta, ale svojím volebným výsledkom nijako zvlášť neosl-

nil. Napriek tomu, že robil veľmi masívnu door to door kampaň na rodnej Orave, stačilo to len na to, že poskočil (prekrúžkoval sa) síce až na jedenáste miesto, nedosiahol však deklarovaný cieľ – dosiahnuť desaťtisíc preferenčných hlasov, a stále bolo pred ním desať starých kádehákov či nových pro-life aktivistov, ktorí mali medzi voličmi KDH väčšiu podporu. Hlina je, bohužiaľ, oveľa viac známy skôr z happeningových aktivít typu dovezenie tanku pred vilu Vasiľa Biľaka, zamurovanie dverí jednej z nebankoviek či zloženie nákladu alobalu pred Ficovým bytom (narážka na kauzu exposlanca Jánoša) než z konštruktívnych politických iniciatív, ako bol Procházka projekt Alfa. Stavenie delegátov snemu na Hlina znamená, že v zúfalstve položili celú budúcnosť hnutia na čistý politický marketing.

Či a ako to pomôže, budeme si musieť počkať. Dnes sú na Slovensku politické strany, ktoré majú štyroch či niekoľko desiatok členov a sú v parlamente, a vďačia za to len premyslenému politickému marketingu. Obávam sa, že to nie je cesta, ktorou by sa malo vydať aj KDH.

Biela vrana hanebne skapala

Maroš M. BANČEJ

O ocenenia u nás, podobne ako inde vo svete, nie je núdza. A podobne ako u našich susedov sú mnohé takpovediac „zadané“. To znamená, že konkrétna cena či pocta sú určené ľuďom s konkrétnym občianskym či politickým postojom. Samozrejme že existujú aj ocenenia skutočne nezávislé, ale ruku na srdce. Pramatka všetkých významných cien – Cena pána Alfréda Nobela, tiež podlieha určitým tlakom. Najmä čo sa týka Nobelovej ceny mieru, ale to je už chronicky známe. Slovensko nie je výnimkou a aj u nás je istá časť cien selektívne určená. Napríklad taká Biela vrana. Pôvodný nápad bol určite chvályhodný. Oceniť počin jednotlivca či kolektívu, ktorí vykonali niečo nad bežný rámec občiansky sta-

točné. Takto dostal minulý rok cenu doktor a poslanec Alan Suchánek, ktorý upozornil na kauzu predraženého CT v piešťanskej nemocnici. Prípady sa s vervou chopila dnešná opozícia, masívne podporovaná pris-

POZNÁMKA

lušnými médiami, a napokon sa to skončilo odchodom vtedajšej ministerky zdravotníctva Zuzany Zvolenskej, predsedu parlamentu Pavla Pašku a poslankyne Renáty Zmajkovičovej, ktorá sedela aj v dozornej rade nemocnice. Potiaľ by sa dalo povedať to známe – padni, komu padni. Nedávno sa však objavili informácie, že ocenený Alan Suchánek sedel v roku 2012 vo výbereovej komisii, kde sa tiež vyberalo

CT pre piešťanskú nemocnicu a zďaleka nebolo všetko s „kostolným riadom“. Tiež sa vyberalo tak, že nevyhral najlepší, ale najdrahší. Páni a dámy z Rady ceny Biela vrana museli zareagovať a spravili to nasledovne: „Aliancia Fair-play zistila, že tender na nákup CT v roku 2012 mal od začiatku nejasne nastavené kritériá. Hoci ich víťaz súťaž (firma Siemens) formálne splnil, výberová komisnia, ktorej členom bol aj Alan Suchánek, nespĺnila svoju základnú povinnosť: nezabezpečila, aby sa v súťaži porovnávali porovnateľné parametre, a neodhalila, že deklarovaný výkon prístroja firmy Siemens (384 vrstiev na jednu rotáciu lampy) bol v rozpore s technickým dokladom, ktorý ho mal potvrdiť,“ napísala v stano-

visku Rada Bielej vrany. Nastala trápna situácia. Aj keď sa nevyhodný a predražený nákup v roku 2012 napokon neuskutočnil, tak v komisii, ktorá ho predbežne odklepla, sedel ten istý človek, ktorý na druhý predražený nákup upozornil verejnosť a médiá a dostal za to Bielu vranu. Po lopate povedané, v jednom prípade Suchánek predražený nákup podporil a v druhom, keďže nebol v komisii, „nabonzoval“... Aliancia Fair-play spanikárila, ale napokon vydala prehlásenie, že cenu Suchánkovi neodoberú. Aby však úplne neustratila tvár, tak sa členovia Rady Ceny Biela vrana vzdali funkcií. Konkrétne Zuzana Wienk z Aliancie Fair-play, Milan Šagát, riaditeľ Via Iuris, Marián Leško, Monika Smolová, Milan Šimečka, Egon Gál, Michal Kaščák či Emília Vášáryová. Už len ten menoslov núti k zamysleniu sa, či išlo o skutočne objektívny orgán. Alan Suchánek sa napokon ceny vzdal, no nevzdal sa poslanskeho mandátu, aj keď ho k tomu vyzval premiér Robert Fico. Z celého prípadu vyplýva zatiaľ jediný výsledok. Biela vrana zrejme na Slovensku zdochla.

AKO BOLO, ČO BOLO

Patriot sa u nás niekedy spája s pojmom rodák, teda človek, ktorý sa tu narodil. Slovenský patriotizmus býva niekedy zvláštny. Rodáci sa cítia byť niečím viac ako prisťahovalci. Tých nezriedka nazývajú privandrovcami alebo prindišmi. Po druhej svetovej vojne sa v rámci výmeny obyvateľstva na Slovensko vrátilo mnoho Slovákov z dolných zemí. Zväčša hovorili archaickou rečou, ktorú si v cudzine zachovali po stáročia. Tak sme si z nich uťahovali. Keď ich ovládol pocit, že ich tu neprijímame, pomaďarčili sa vo svojej pravlasti.

Žiaľ, privandrovcov, a nielen zo zahraničia, prijímame na vlastnú škodu s akousi nedôverou, aj keď by mohli byť prínosom. Pri práci na knižke Čierny humor v bielom plášti 2 som zaznamenal príbehy dvoch našich „prindišov“. Prvý, bratislavský rodák Martin Tesák, sa usalašil ako obvodný lekár v Pohronskej Polhore. Slovo „usalašil“ som použil zámerne, pretože popri lekárskej robote celkom zapa-

doľ do života horehronskej obce. Nestal sa z neho len včelár, chovateľ oviec a poľovník. Je dlhoročným tvorcom a reprezentantom miestneho folklóru, ba dokonca sám vyrába fujary a gajdy. Druhým je Jozef Jakuš.

Hodnoty patriotov a prišielcov

Peter VALO

Rodený Trenčan mohol ako absolvent medicíny ostať u profesora Hlatkého na špecializovanej klinike v Brne. Chcel si však vyskúšať dedinskú medicínu. Rozhodol sa pre Čadcu. Profesor mu naznačil, že má u neho stále dvere otvorené. Na cestu mu dal knižku Zápisky lekára od českého doktora Ivana Hála, ktorý úspešne pôsobil na Kysuciach štyri desaťky rokov. Cez jeho príbehy začal mladý lekár vnímať nový kraj a prinášať do nemocnice novoty. Za minu-

lho režimu mu v sedemdesiatych rokoch minulého storočia ponúkli funkciu primára na ARO. Urobil si atestáciu. Keď však chcel pri ARE vybudovať lôžkové oddelenie, postavil sa proti tomu miestny predseda strany. Privandrovalecký

s predsedom ONV. Pri pohárku mu porozprával o nezvyčajnej žiadosti. On to pošepkal okresnému tajomníkovi komunistickej strany, ktorý dohovril direktorovi nemocnice, aby prestali šikanovať dobrého doktora...

Doktor Jakuš robil všetko pre to, aby zveladil Hálokovo odkaz. V Čadci založil záchranku. Bola medzi prvými v menších mestách. Jej osnove sa s ňou precestoval aj nedostupné samoty. Pomáhal chorým liečbou i slovom, pričom zažil tie najneuveriteľnejšie príbehy. Z úcty k svojmu predchodcovi založil s pomocou profesorov Kukuru, Valenta a Zikmunda tradíciu Hálkových lekárskeho dní. Do Čadce chodil prednášať významní odborníci z domova i zo zahraničia.

Ako stredoškolač sníval o tom, že bude novinár. V zrelejšom veku sa pustil do písania. Svoje zážitky vydal v knižke Pán doktor, príďte! Teraz po dvanástich rokoch ju rozšíril o ďalšie epizódy a vlastné fotografie, ktorými vytrvalo mapoval život v Korní, Kyčere a v iných dedinách či usadlostiach. Vo svojich reportážach ladených poviedkami opísal lásky, úsmevy, ale aj tragédie vzácných, múdrych a čistých ľudí. Nevyhol sa ani biede a zžieravej celoživotnej drine. V ich nositeľoch sa usiloval objavovať nečakané zlomky ľudských cností, prešpikované nadľudským odhodlaním prežiť.

Pán doktor, príďte... 2 je pomerne útlá, ale reprezentatívne obrázkovo i textovo skvostná knižka. Svedčí o tom, že Jozef Jakuš ponúkol tomuto kraju, kde ako lekár pôsobil takmer štyridsať rokov, celé svoje srdce. Po jej prečítaní som si položil otázku, čo by sa stalo, keby svojho času nezašli babky pacientky za pánom farárom a nezabránili tak, aby sa miestnym „patriotom“ podarilo vyduriť ambiciózneho lekára z Kysúc.

SEBAOBRAHA

Tohtoročný jubilejný dvadsiaty ročník známeho festivalu Pohoda v Trenčíne má byť výnimočný. Organizátori chystajú množstvo prekvapení a jedným z nich má byť aj modelová stavba minaretu. Pokiaľ v minulom roku sa „pohodový výtvarníci“ venovali migračnej téme tak, že na betónových paneloch návštevníkom padli do očí veľké nápisy „Refugees Welcome!“, teda „Utečenci, vitajte!“, v tomto roku má byť na programe symbolická stavba minaretu, ktorá je víťazným návrhom súťaže Public Art Contest.

Pohodový minaret

Jeden z organizátorov Anton Repka k návrhu stavby minaretu povedal: „Autori chcú týmto dielom prezentovať solidaritu s ľuďmi, ktorých zasiahla utečenecká kríza. Navrhnuté dielo sa nám páči ako symbol, zároveň sa nám páči jeho vyhotovenie. Reaguje na vážnu spoločenskú tému ľahkou vzdušnou konštrukciou, je vynikajúcou umeleckou odpoveďou na nezmyselné vyjadrenia našich autorit a skvelým spôsobom otvára priestor na diskusiu.“ Podľa Repku má ísť o „čisto pozitívny počin, kreatívny prejav tolerance a otvorenosti ako typických festivalových hodnôt“.

Po informácii o stavbe modelu minaretu sa na sociálnych sieťach aktívne organizátorov festivalu stretla s veľkou vlnou kritiky. Napokon sa dokonca objavila aj verejná výzva na bojkot celého festivalu Pohoda. Vo výzve, ktorú elektronicky zdieľali tisíce užívateľov sietí, sú aj takéto vety: „Pohoda dostala peniaze na podporu islamizmu? Osobne som vrátil vstupenku a spolu s priateľmi Pohodu bojkotujeme, preto sa jej nezúčastníme. ... Ja nemám nič proti Arabom alebo islamu. Toto je ale niečo nevidané a ide tu o niečo iné. ... Minaret má slúžiť imigračnej propagande, ktorá má na Pohode vymývať Slovákom mozgy a vyzývať k podpore imigrantov a ich prílevu na Slovensko. ... Nie je to podpora pomoci v utečeneckej kríze, ale podpora plánu ako zničiť a rozvrátiť Európu. ... Nech usporiadatelia skrachujú a budú musieť umelcov zaplatiť z vlastného...“ V statusoch sa však objavili aj oveľa tvrdšie a v novinách nezverejniteľné komentáre.

Je jasné, že festival Pohoda už roky nie je len o koncertoch a iných kultúrnych akciách či aktivitách. Postupne sa z neho stalo politické fórum, kde sa prezentujú aj názory, ktoré mnohým obyvateľom Slovenska nemusia sedieť, ale máme predsa slobodu prejavu, takže ak niekto neprekráča zákon, nemusíme s ním súhlasiť, ale nemusíme sa na jeho akciách zúčastniť. Pravda, otázka potom znie, do akej miery ide organizátorom o prezentáciu rôznych názorov a do akej miery ide o prieskum nálady obyvateľstva realizovaný často systémom, ktorý je na hranici provokácie. Pod humanitárnu nálepku sa dajú skrývať rôzne zámyery. Aj také, ktoré sa vydávajú za humanitu, no skôr sú iba zámenkou na to, aby vyvolali aj mnohé negatívne reakcie. Komu a na čo to má poslúžiť, to si môžeme domýšľať, faktom však je, že kultúra sa tak otvorene zamieňa za politiku bez verejného vyslovenia skutočných cieľov, ku ktorým má taká činnosť smerovať. Je to realita, ktorú väčšina ľudí nielen chápe, ale aj rozumie tomu, čo sa za tým skrýva...

Robert LANDIS

O knihách so spisovateľkou a vydavateľkou D. Dragulovou-Faktorovou

Vôňa kníh je stále lákavá

Zhovárал sa Milan KENDA – Foto: archív D. D.

Poetka, prozaička, publicistka, tvorkyňa dvoch detských časopisov, objaviteľka literárnych talentov, riaditeľka vydavateľstva DAXE v Bratislave – to všetko možno pridať k menu PhDr. Danuša Dragulová-Faktorová. Systematicky vydáva pôvodnú slovenskú knižnú tvorbu. Jej pohľady na bohaté spektrum skúseností z tejto záslužnej práce prinášame v rozhovore.

• Kedy vzniklo vaše vydavateľstvo a aké pohnútky vás viedli na jeho založenie?

Existuje od roku 1999, ale spomiatku som naň nemala veľa času. Výrazným milníkom bol až začiatok vydávania časopisu pre deti Maxík v roku 2004 a Zvončeka v roku 2005. Bol to pre mňa veľký krok, ba hádam aj skok do neznáma. Pracovala som síce predtým ako redaktorka v denníku Práca, Hospodárske noviny a neskôr ako šéfredaktorka Zorničky, ale autorské skúsenosti nie sú tým všetkým, čo treba na vydávanie časopisov. Nečudo, že zaznievali aj pochybovačné hlasy, či to zvládnem. Našťastie skoro umlkli, keďže rýchlo získali svojich čitateľov i predplatiteľov. Naozaj som do nich vložila všetky svoje schopnosti, silu a energiu. A keď už stáli pevne na nohách a ich náklad ďalej stúpala, vydavateľstvo sa sústredilo na edíciu kníh a napriek tomu, že nie sme veľkým edičným domom, podarilo sa nám vydať viaceré úspešné tituly. Opakovane sme získali ocenenie v súťaži Najkrajšie knihy Slovenska knihami Borisa Droppu Sovie múdroslovie s ilustráciami akad. mal. Svetozára Mydla i Rozprávkami z čarovnej záhrady Petra Glocka s ilustráciami akad. mal. Martina Kellenberga. Viaceré knihy z nášho vydavateľstva sa tešili aj iným oceneniam, bodovali i v rôznych čitateľských anketách...

• Podporujete tvorbu a vydávanie pôvodných slovenských kníh, najmä pre detského čitateľa, a zároveň vydávate a formujete dva časopisy pre deti. Obe tvorivé sféry sa istotne navzájom plodne inšpirujú a tematicky obohacujú. Ako to vyzerá v praxi?

Som presvedčená, že koexistencia kníh a časopisov prináša obohom z nich, no i samotným dielam a ich autorom. Napríklad rozprávky Petra Glocka vychádzali dva roky v Maxíkovi, kým sa dostali do knihy. Vydali sme aj knihu komiksov pre

deti, ktoré sedem rokov vychádzali v Maxíkovi, knihu Jána Turana Tri myšky mytrišky, ktoré sa dostávali k čitateľom prostredníctvom Zvončeka. Príkladov by bolo viac. No niekedy je to aj opačne. Keď nám pani docentka Droppová ponúkla rukopis z autorskej pozostalosti svojho man-

Danuša DRAGULOVÁ-FAKTOROVÁ.

žela, najskôr vďaka dotácii MK SR vznikla úspešná kniha Sovie múdroslovie, no potom sa mnohé básničky a ilustrácie z nej dostali k čitateľom aj vo väčších, a to časopiseckých nákladoch.

• Súčasní vydavateľia a súčasné knižné redaktorky zoči-voči autorom zvyčajne rozoberajú, čo všetko sa dnes u nás nedá vydať, a tak vlastne autorov odrádzajú, ak nie priamo vypravádzajú za dvere. O vás je známe, že rozmyšľate pozitívne, čo by sa dalo a ako by sa to dalo. Z čoho pramení tento váš postoj?

Neviem, či som optimista, možno skôr len bojovník. Raz jeden politik o jednom „mediálnom mágovi“ povedal, že vie variť z vody kokakolu. Vo vydavateľstve tú kolu treba variť niekedy aj zo suchého prameňa. Pre mňa je dôležité a vždy sa usilujem o maximálne

korrektné vzťahy so všetkými zainteresovanými, s ktorými spolupracujem.

• Deti a mládež dnes akoby pohrdali knihami a nevychádzali z očarena prístupnou digitálnou technikou. Aké sú vaše skúsenosti, postrehy, prípadne odporúčania?

Veľkú úlohu hrá rodinné zázemie. Dieťa, ktoré večer zaspáva pri rozprávke, pozná knižku, žije s ňou. Je samozrejmosť. No často práve pre rodiča je pohodnejšie pustiť dieťaťu televíziu alebo počítačovú hru. Keď dieťa začne chodiť do školy, výrazný je aj vplyv učiteľa. Ak má vzťah k literatúre, spontánne preň získava aj svojich žiakov, diskutuje s nimi o knihách, organizuje literárne kvízy, besedy. Dôležitá je aj rada, čo koho môže zaujať, oslovit. A to, samozrejme, čo sa týka obsahu, ale aj rozsahu či grafiky. Každý vydavateľ by mal vedieť, že väčšina detí uprednostní krátke texty a veľké písmenká... Dlhé prózy čítajú deti najmä v škole s pani učiteľkou.

• A čo si myslíte o kombináciách klasickej knižnice s elektronickou a internetovou ponukou? Osvietil ich raz aj čosi iné ako displej?

V tomto som optimista – takže dúfam že aj áno (aspoň časť z nich). A vzťah elektronika a kniha? Keď vznikol rozhlas, predpovedali zánik novin. Podobne kúvici odzvonili týmto dvom médiám po vzniku televízie. Dnes existujú všetky tri fenomény a rozvíjajú sa. Myslím si, že podobne je to s klasicou a elektronickou knihou. Nič nenahradí pohodu s knihou niekde na pohovke alebo kdesi v záhrade pod hruškou. No som presvedčená, že aj kniha na elektronickom nosiči má svoje prednosti a svoju budúcnosť. Ostatne, pre autora i vydavateľa je v podstate jedno, či sa ich výtvor dostane k čitateľom na bielo papieri, recyklovanom papieri alebo na nejakom čipe. Som na jednej strane priaznivec všetkého moderného, čo posúva človeka dopredu, ale som súčasne vo svojej podstate aj

O ČOM JE REČ

Ak hľadáte „najkrajší kút“ na Slovensku, určite sa mnohí prikloníte k tomu, že je to malebný Vlkolínec v Liptove, kúsok od Ružomberka. Drevená architektúra dedinky pod Sidorovom očarila nielen tých, čo Vlkolínec zaradili do „svetového dedičstva OSN“. Pred dvoma týždňami ma tam pozvali na krásne podujatie Fújara, znej Vlkolíncom. Scenár a réžiu podujatia pripravil môj švagr, hudobník a vynikajúci folklorista Vladimír Struhár, takže bola to skoro rodinná záležitosť. A tak som trochu „premastil“ svoju fujaru, čo som dostal darom od Romana Kaliského, a vzal so sebou aj vnuka Vincenta, ktorému som zas kúpil nedávno detskú fujaru od majstra a výrobcu fujár z Banskej Bystrice Jaroslava Škodu. Ľudia sa zišlo neúrekom, aj keď počasie nebolo najlepšie, celý deň smoklilo... Ale nádherný zvuk fujary prekryl aj nepriazeň počasia. A čuduj sa svete, našli sme tam nielen domácich návštevníkov z Ružomberka a okolia, ale aj českých turistov z Prahy. A toto moju dušu vždy poteší, lebo ten božský nástroj, ktorému je najkrajšie na horách a holiach, pod malebnými skalami, kde sa odráža echo fujary najlepšie, je síce stvorený pre samotu na odľahlom salaši, ale poslucháčov má rád.

Fujaristi – to je zvláštna kasta ľudí: sotva prídeš medzi nich, už berú do rúk tvoju fujarku, obhliadajú ju zo všetkých strán, a keď sa im páči, fúknu do nej mohutne cez piskor, uznanlivo pokyvujú hlavou a povedia stroho: „Dobrá!“

Fujary zneli Vlkolíncom

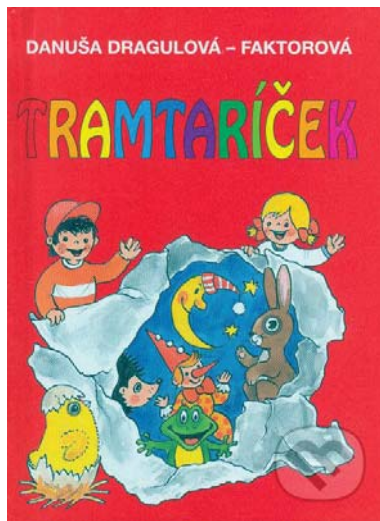
Peter ŠTRELINGER

Fujara Romana Kaliského si aj vo Vlkolínci získala rešpekt, a to ma teší nielen kvôli pamiatke na veľkého spisovateľa a novinára, ktorý na svojej fujare vlastne ani nikdy nehral. Mal som ho naučiť hrať, často mi to pripomína. Ale dajako na to nezvyšil čas. Roman odišiel tam hore, kde má teraz možno iné „krajšie kúty“ ako my tu dolu na zemi!

Majstrov – výrobcov fujár sa vo Vlkolínci zišlo naozaj neúrekom! Každý z nich má svoj príbeh, ale aj pesničku, akú okrem neho už nikto iný nepozná. I ja som vytiahol zo záhrobia starodávnu fujarovú melódiu spisovateľa a majstra nad majstrov Luda Ondrejova: „Ej, Beňo dobrý gazda bol, sám ovce vodieval... Odvalil hrudu syra ako hnuďu, žandári po ňom idúúú...“ Môj

desaťročný vnuk mi výborne kontroval. Veď sme si aj vyslúžili veľký potlesk. A Vincent dostal prvý honorár. Veľmi sa mu to zapáčilo. Vnuk je vlastne tak napol Slováka a napol Pražan, dcéra sa vydala do Prahy,

čiek, ktoré neskôr spadli. A tam v írskych krčmách, kde nebolo počuť vlastného slova, zahrál som na fujare. Napodiv, hluk v tom hostinci po prvých zvukoch fujary – ustal. Stal sa zázrak, pretože takýto zvuk nikto z tých írskych prisťahovalcov, ale aj z domácich Newyorčanov nikdy nepočul. A šéf kapely, čo tam vyhrávala a nikto ju ani nevnímal, ponúka mi po mojej hre šek na päťtisíc dolárov. Vraj ma chce angažovať na turné po Amerike. „Kdeže!“ povedal som mu vtedy. „Ja sa ponáhlam späť na Slovensko, máme konečne vlastný štát a tam u nás doma je roboty požehnané, nie vyhrávať po Amerike. A mimochodom, ani nie som hudobník, ale spisovateľ a novinár!“ snažil som sa ho odbiť. Ale on sa nedal odradiť. Roztrhal šek a vypsal nový, kde bola suma o dvaapoltisíciky vyššia. No, ani to ma nezlomilo, ukázal som mu spiatočnú letenku domov na Slovensko. A manažér krútil nechápavo hlavou: „Čo ste to za ľudia, vy Slováci? Nerozumieme biznisu!“ – „Čoby sme nerozumeli, len nad všetky peniaze sveta je nám drahšia naša rodná slovenská zem!“ povedal som mu hrdo a poručal som sa. Aj mi bolo neskôr ľúto, že som ten džob odmietol. Ale moje druhé ja mi šepkalo do ucha, dobre si, chlapče, spravil!

akýsi klasik (čo sa navzájom nevyľučuje!), popri pomoci techniky mám rada vôňu kníh a ich lákavý šuchot pri prvom otváraní.

• Spomenuli sme, že vaše knihy získavajú rozličné ceny. Aká je cena ocenení? Vplyva takéto ocenenie knihy na posilnenie jej predaja a frekvenciu výpožičiek v knižniciach?

Každé ocenenie ma nesmierne teší. Každá kniha má svoj osud a nie vždy sa dá celkom exaktne definovať, čo naň vplývalo. Bežný čitateľ alebo rodič, ktorý kupuje knihu svojmu dieťaťu, zväčša nečíta kultúrne rubriky a literárne časopisy. Odborné hodnotenia, ocenenia či recenzie sú však obrovskou silou, ktoré dodávajú energiu autorovi i vydavateľovi. Ak zas hovorme o úspešnosti nejakej knižky na trhu, niekedy je ťažké odhadnúť reakcie potenciálnych čitateľov. Možno už poznajú autora, možno sa im páčia ilustrácie, majú vzťah k téme, možno hľadajú knižku s väčšími písmenkami pre prvákov... No niekedy ide o veľmi subjektívny postoj, s ktorým vydavateľ ani vopred neráta.

• Pri každej z vašich kníh pre deti, kde ste sama autorkou, obdivujem vašu poetickú nápaditosť a pestrý register metafor, ktorými viete prilákať detského čitateľa do čarokrásneho sveta poézie...

Autor musí poznať svojho čitateľa, vedieť, komu píše. Tvorba pre deti má okrem všeobecných zákonitostí aj svoje špecifiká. Aj keď je na prvý pohľad zjavné, že dnešné deti sú rozhladené, technicky zručné, vedia sa orientovať v realite, jednako v sebe nosia detskú dušu, hravú a iskrivú. Kniha je pre ne hra, prvý ťah v spoločnej partii.

Politika čudných záujmov víťazí nad európskymi hodnotami

Nemeckí poslanci nemôžu do Turecka

Popri všetkých drámach, ktoré sa v Európe odohrávajú, sme aj svedkami neveriteľného politického divadla, v ktorom turecká politika prefackáva nemecký Bundestag. A nielen to. Ukazuje, ako sa politika záujmov – realpolitik, presadzuje proti morálnym a etickým zásadám, proti doteraz platným európskym hodnotám, civilizačným zvyklostiam s dobrými susedskými a spojeneckými vzťahmi.

Dušan D. KERNÝ – Karikatúra: ZATL

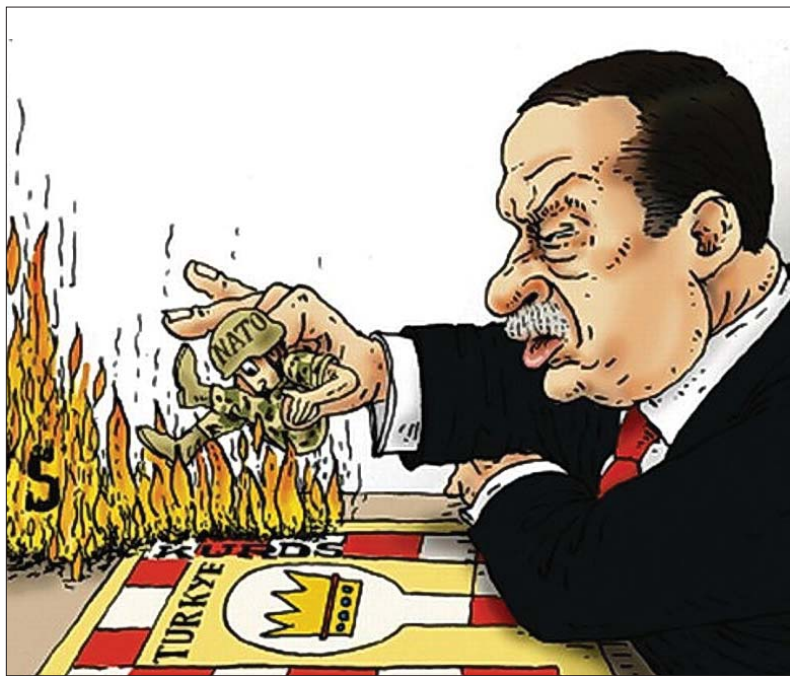
Ešte nikdy sa nestalo, aby sa predstaviteľ cudzieho štátu vyhrádal zákonodarcom nemeckého spolkového snemu a Berlín by si s tým nevedel rady. Dnes sa tak deje v takej miere, že predseda spolkového snemu, jedného z najväčších, najpočetnejších na svete, musel zakročiť: útok na ktoréhokoľvek jedného poslanca nášho snemu je útokom proti celému nášmu parlamentu ako inštitúcii.

■ ČO NIKDY NEBOLO

V nemeckom parlamente je jedenásť poslancov tureckého pôvodu, viacerí z nich sú dlhé desaťročia významnými predstaviteľmi stabilných parlamentných strán. Neraz sú volení nielen na kandidátke strany, ale aj ako samostatné osobnosti. Vyhlásenia prezidenta spojeneckého štátu NATO, ktorý má byť prijatý do EÚ a v dohľadnom čase sa majú zrušiť pre Turecko vízové povinnosti, nazvala nemecká tlač „nenávisťnými tirádami, ktorých cieľom je mobilizovať z troch miliónov tureckej menšiny v Nemecku piatu kolónu, to sa však nedarí. Isteže, príbuzenské zväzky miliónov ľudí k vlasti ich predkov v Turecku budú ešte veľmi dlho silné, ale na zlosť Anky sa z nich nedá regrutovať piata kolóna, prezidentove tirády sú tým silnejšie, čím väčší sa potomkovia prisťahovalcov ocitajú prirodzene v strede nemeckej spoločnosti a so samozrejmosťou sú volení do nemeckého parlamentu“.

■ VÄZENIE ZA URÁŽKU

Napriek kategorickému vyhláseniu predsedu bundestagu reakciu nemeckých úradov bol iba list jednému poslancovi s upozornením, že za urážku tureckého prezidenta, ak by sa jej dopustili, im v prípade cesty do Turecka hrozí až trojročné väzenie. Ak toto tvrdia Nemcom, živo si možno predstaviť, v akej situácii

cii sa nachádzajú desiatky opozičných poslancov v samotnom tureckom parlamente, kde v máji zrušili poslancovú imunitu!

Prečo to všetko je zaujímavé pre nás na Slovensku? Predovšetkým to ukazuje, že aj veľký európsky štát, pokiaľ ide o jeho záujmy, dáva prednosť tomu, čomu sa hovorí realpolitik. Sme svedkami zrážky záujmov nemeckej vlády a zásad, na ktorých je postavený nemecký parlament, dôležitá súčasť európskeho parlamentného systému, Európskeho parlamentu a Parlamentného zhromaždenia Rady Európy. Posledne menovaný orgán je slovenskej verejnosti dobre známy ako zhromaždenie najstaršej ľudsko-právnej organizácie na svete. Zásady Rady Európy v Štrasburgu sa sledujú oveľa dôslednejšie, pretože na rozdiel od Bruselu tam nejde o miliardy a moc, nejde o peniaze, ale o zásady.

A o to ide pri terajšom lámaní chleba. Celá obrovská slovná búrka vznikla preto, že nemecký parlament odsúhlasil rezolúciu uznávajúcu vyvražďovanie arménskeho obyvateľstva vojskami Osmanskej ríše za genocídu. Paradoxne, generálnemu štábu osmanskej armády vtedy velili nemeckí dôstojníci...

■ POTVRDILI GENOCÍDU

Nemci hlasovaním potvrdili genocídu pred dvomi týždňami – vyše štrnásť rokov po slovenskom parlamente! Slováci medzi prvými na svete uznali vyvražďovanie arménskeho obyvateľstva za genocídu podľa zásad, ktorými genocídu definuje medzinárodné právo, ako ju definujú dokumenty Organizácie Spojených národov. Okrem toho dodatočne prijal slovenský parlament rezolúciu, ktorá označuje popieranie genocídy, podobne ako iná rezolúcia holokaust, za trestný čin.

Prečo nemecká parlamentná demokracia tak zaostala za slovenskou? Prečo sme my už v roku 2004 vedeli, že išlo o genocídu, a Nemecko na to prišlo až teraz v roku 2015?

■ POZÍCIA POLMESIACA

Nemecko sa príkladne vyrovnáva so svojou minulosťou. A do tej pred niekoľkými rokmi patrilo uznanie koloniálnych bezprávností voči obyvateľstvu Namíbie a jeho odškodnenie. Teraz ide o zrážku v nemeckom verejnom živote. Poslanci sa nemôžu bezvýhradne stotožniť s politikou vlády, a menovite s politikou Angely Merkelovej pokiaľ ide o vzťah z Tureckom. To je jedna stránka veci. Druhá je vytváranie autoritatívneho režimu v Turecku. Po roku nádeji na historické uzmiernenie Kurdov a Turkov v samotnom tureckom štáte sme svedkami presne opačného vývoja. Neposilnili sa možnosti demokracie, parlamentarizmu, kultúrneho rozvoja niekoľkomiliónovej menšiny, vrátane povolenia kurdskeho jazyka, ale presne naopak. Odstránil sa dokonca predseda vlády, ktorý nebol ochotný presadzovať konfrontačný kurz. To všetko sa deje na pozadí dlhodobej agresívnej politiky Západu na Blízkom východe. Turecko, silný štát so silnou armádou a s ekonomikou, má v NATO obrovský význam. A vidno, čo si môže dovoliť.

■ CENA ZA MIGRANTOV

Nemecký parlament uznaním genocídy Arménov bojuje aj proti rozdeľovaniu vlastného tureckého obyvateľstva v Nemecku na tých, ktorí sú za politiku tureckého prezidenta Erdogana a počujúajú jeho výzvy, a na tých, čo sú lojálni k Nemecku.

„Tirády tureckého prezidenta“ majú za cieľ rozdeliť aj tureckú menšinu v Nemecku. Tu nejde o búrky v pohári vody medzi Tureckom a Nemeckom. Ide o zrážku s neeurópskym autoritatívnym štýlom. Zrážku s režimom, potláčajúcim s podporou NATO menšiny a demokratickú verejnosť, s režimom so snahou zmeniť demokratické pomery v štáte najväčšej európskej parlamentnej demokracie – vo federálnom Nemecku. To je cena za dohodu, ktorú Turecko dodržiava a už nepúšťa migrantov do Európy.

roztopašných postavičiek, ktoré o. i. riešia záchranu Bojnického zámku a ilustrácie Petra Uchnára znásobujú čaro knižky,“ konštatoval pre matičný týždenník predseda poroty. Podľa neho čaro knihy z matičného vydavateľstva nepochybne vzbudí zvedavosť a záujem detského čitateľa o Bojnice a Hornú Nitru.

■ URBANOV BIČ

Laureátkou Ceny Literárneho fondu za pôvodnú slovenskú tvorbu, ktorá sa už dva roky udeľuje aj za dramatické diela, dostala divadelná hra o Milovi Urbanovi od Jany Juráňovej. Komornú drámu Tichý bič Mila Urbana uviedlo Slovenské národné divadlo, ktoré dostalo za tento počin takisto cenu LF. Generálny riaditeľ SND Marián Chudovský ocenil koncepciu režiséra Romana Poláka, ktorý provokuje práve slovenských autorov k tvorbe, lebo sa ukázalo, že slovenská tvorba vypredáva hľadiská, je kvalitná, prináša rad hereckých možností a na tomto bude prvá slovenská scéna stavať.

Milo Urban je jeden z najvýznamnejších predstaviteľov slovenskej modernej prózy. Dlhé roky ho perzekvovali za to, že od roku 1940 bol šéfredaktorom Gardistu. Cena autorku prekvapila, nečakala, že „zaujme téma fašizmu a ľudí, ktorí žili počas režimov, ktoré nevládali zvládnuť“.

Podobne sa dočkala ocenenia aj kniha mladého historika Tomáša Černáka za literatúru faktu prelomovým, vôbec prvým spracovaním témy Mladé roky Gustáva Husáka 1913 – 1939.

Matičnú knihu Rok dlhší ako storočie prekladajú do desiatich jazykov

Zvítazili Alexander Dubček a Milo Urban

Matičné knihy a osobnosti nerozlučne životom spojené s Maticou slovenskou sa stali hlavnými postavami na slávnosti Výročných cien Literárneho fondu za rok 2015. Hneď dve z troch cien dostala matičná publikácia z pera Ľuboša Juríka o Alexandrovi Dubčekovi s názvom Rok dlhší ako storočie. Po prvý raz sa udeľovala Cena čitateľa a práve tú dostala kniha z produkcie Vydavateľstva Matica slovenskej – román Ľuboša Juríka.

Text a foto: Dušan D. KERNÝ

„Nevymýšľal som si, iba som domýšľal, pretože téma Dubček je zradná, veľmi nebezpečná, chcel som sa vyvarovať nekritického prístupu k Dubčekovi, nechcel som stavať žulové pomníky,“ povedal autor pre SNN. Dodal, že príprava filmu na základe tejto knihy s avizovaným popredným ruským režisérom Končalovským sa deje mimo neho. Lenže mimoriadne ho teší medzinárodný ohlas knihy, prekladá sa už do desiatky jazykov, medzi nimi trebárs aj do portugalčiny. „Ďakujem hlasu ľudu, to ma veľmi teší, že dostával Cenu čitateľa, ktorá sa udeľuje prvý raz,“ konštatoval autor.

■ AUTORSKÝ PRÍNOS

Predseda poroty LF pre literárnu tvorbu Peter Mišák zdôraznil, že román o. i. nielen novo pozerá na známe fakty, ale prináša aj nové informácie, dosiaľ nepublikované, ktoré sú výsledkom Jurikových pátrania. Román je spojením historických faktov a subjektívneho pocitu, je to psychologická sonda do Dubčekovej duše, zmysľania a motivácií. Z mimo-

Laureáti Ceny LF Ľ. JURÍK a K. MIKOLÁŠOVÁ s predsedom poroty P. MIŠÁKOM (vpravo).

literárneho hľadiska je podľa predsedu poroty P. Mišáka azda cenné to, že o Dubčekovi a socializme s ľudskou tvárou si urobila obraz aj mladá ľudia, ktorí sa o tom mnohé od učiteľov nedozvedia. V knihe je veľa reálií, ale i veľa subjektívnych postrehov. Zrejme to viedlo porotu k tomu, že knihe a autorovi udelila aj prémiu za literárnu tvorbu.

V kategórii literatúra pre deti a mládež získala prémiu Katarína Mikolášová. Vydavateľstvo Matica slovenskej jej vydalo knihu Bojnický búbeli.

■ BOJNICKÍ BÚBELI

„Je to kniha talentovanej autorky s obdivuhodnou fantáziou a veľkým zmyslom pre humor, plná rozkošných,

NA MARGO

Pre zamestnancov, ktorým zamestnávateľ každý mesiac strháva daň zo mzdy, je skutočnosť, že veľká časť živnostníkov, ale tiež jednoosobových eseročiek neplatí zo svojich tržieb takmer nijakú daň, jedno (ne)pochopiteľné účtovné kúzlo. Navyše, keď voči okoliu sa neskrývane prezentujú viacerými nehnuteľnosťami, niekoľkými autami a viackrát ročne aj opakovanými zahraničnými dovolenkami s celou rodinou v lukratívnych destináciách a turistických rezortoch. V nijakom prípade teda nemôžu byť z podnikania stratoví. Len v kolobehu peňazí sa vedia so svojimi daňovými poradcami vo vzťahu k daňovým povinnostiam šikovne účtovne vyrovnávať.

Daňové raje

Samozrejme, že peniaze potom v štátnom rozpočte chýbajú na financovanie zdravotníctva, školstva, na vyššie dôchodky... Preto sa predchádzajúca vláda rozhodla novelou zákona o dani z príjmu zaviesť od roku 2014 dovtedy neexistujúci daňový inštitút, ktorý poznáme pod pojmom daňová licencia. Terajšia vládna koalícia vo svojom programovom vyhlásení píše o jej pokračovaní len na určitý čas. Nuž, uvidíme...

Daňová licencia je totiž minimálna výška dane z príjmu len pre právnické osoby. Do výšky ročného obratu päťstotisíc eur je pre neplatiteľa DPH 480 eur, pre platiteľa DPH s rovnakým ročným obratom 960 eur a pre tie právnické osoby, ktorých ročný obrat je vyšší ako päťstotisíc eur (bez ohľadu na to, či sú, alebo nie sú platiteľmi DPH), 2 880 eur ročne. Táto minimálna daň je splatná rovnako ako každá daň z príjmu v zdaňovacom období a má teda aj rovnakú lehotu na podanie daňového priznania.

Spomínaný zákon pozná tiež výnimky, keď sa daňová licencia neuplatňuje. Tie má každý podnikateľ dobre zmapované, čo samozrejme platí aj v prípade zrušenia, likvidácie a napokon aj predaja spoločnosti. V tejto súvislosti však treba povedať, že zákonodarcovia schválením tejto novely sledoval nielen povinnosť získať dane od „stratových podnikateľov“, ktorí napokon jej platenie označujú ako daň zo straty, ale aj „vyčistiť“ zoznam právnických firiem v obchodnom registri od tých, čo dlhodobo nepodnikajú, nemajú nijaký príjem a ktoré označujeme tiež ako „spiacie spoločnosti“ – možno založené aj zo špekulatívnych dôvodov. Tento predpoklad sa napokon aj preukázal, o čom svedčí i výmaz tisícok zaregistrovaných právnických spoločností z obchodného registra. K spomenutému vládnemu opatreniu na zvýšenie daňových príjmov do štátneho rozpočtu treba pripočítať aj ďalšie týkajúce sa únikov DPH pri karuselových obchodoch a v poslednom čase toľko medializované informácie o únikoch platenia daní namiesto doma v štátoch označovaných ako daňové raje.

Róbert HÖLCZ

Šesťdesiatnik Ján GLÓZIK z Kovačice sa do umeleckého dôchodku nechystá Roľník na polovicu úväzku

V jednej z rozhlasových relácií sa zoznamujeme s úspešnými Slovákmi. Väčšinou nám v nej podsúvajú akože celebrity – autorky populárnych kníh na jedno použitie, hercov, kuchárov, barmanov, vedúce upratovacích zmien v zahraničných hoteloch... Málokedy sa máme možnosť zoznámiť so skutočnými osobnosťami, ktoré by sme si mali vážiť. Takých, z ktorých si berie príklad a ktorých uznáva zahraničné. Určite k nim možno rátať Jána GLÓZIKA, jednu z vedúcich osobností a predstaviteľov súčasnej kovačickej výtvarnej scény.

Zhovárал sa Tibor B. HAČKO – Foto: archív SNN

Diela Jána Glózika sú typicky kovačické, a predsa svojské a originálne. Dekorujú vedecké aj národné inštitúcie, národné galérie, veľvyslanectvá, ale aj súkromné zbierky po celom svete. Prítom vznikajú v nenápadnom gazdovskom dome, akých je v Banátoch väčšina. Za niekoľkými schodíkmi sa skrýva kráľovstvo skromného pomenšieho

vať ešte po vojne a vôbec netušili, ako ďaleko to až zájde. My mladší sme sa pridali a vytvorili svojský pohľad na to, čo je okolo nás. Či už na poli, na dvore, pod orechmi... Netuším, čím to je, ale bez štetca si už neviem predstaviť večer – tak ako ráno bez traktora. Hádám to robí tá spodná voda, ktorú pijeme. My sa však v našej tvorbe stále

pagátorom „slovenskej epopeje“ v Číne, Japonsku, Spojených štátoch, a samozrejme v celej Európe...

Musím sa priznať, že k mnohým podnetom prichádzam spontánne. Do našej obce Kovačica, ktorá sa stala metropolou naivného maliarstva, prichádzajú novinky pomalšie. Možno aj to zdržanie o pár hodín

Vybrali tisícosemsto autorov, ale len mňa požiadali o umiestnenie dvoch obrazov. Verím, že kovačické impresie cez môj pohľad a moju tvorbu zanechali veľký dojem. Do Japonska ma pozvali opätovne a v odstupe jedného roka. Japonci mimoriadne vnímavo pristupujú k farebnosti a detailu. Nemajú radi umelecký klam. Možno ich očarovali vône údenej klobásky za pecou v mojich obrazoch...

• Na Ministerstve zahraničných vecí SR je umiestnený tvoj obraz – dar Slovensku – 1 150 rokov príchodu Cyrila a Metoda na Veľkú Moravu. Žiaľ, je skrytý pred očami návštevníkov Slovenska aj pred Bratislavčanmi. Podobný obraz máš doma – Dvesto rokov príchodu Slovákov na Dolnú zem. Dvesto postavi-

obci jej meno. Dejom obrazu 1 150 rokov príchodu Cyrila a Metoda sú samotní vierozvestcovia so svojou púťou. Obraz má mohutný dejový základ. Vložil som do obrazu, ktorý je môj dar Slovensku, entuziazmus a odkaz našich byzantských učiteľov. Nadšenie prameniace zo sily vo vieru. Takej vnútornej sily a jednoty, ako vložili Kovačičania do stavby svojho cirkevného stánku alebo našej galérie. Verím, že nadšenie a viera sa stali aj pohňtkou, prečo ma minister zahraničných vecí Slovenskej republiky M. Lajčák ocenil a vyznamenal.

• Čo by si odkázal tým, ktorí nie sú až takí zbehlí vo svete výtvarného umenia, aby insitu nepokladali za jednoduché až primitívne umenie? Sám si najlepšou ukážkou pravého insitného umelca. Z čoho konkrétne čerpáš inšpirácie? Ako by si im otvoril oči?

To je veľmi ťažko povedať. Každé umenie má svojich fanúšikov. Vždy sú i hlasy proti. Niektoré naše umenie možno naozaj považuje za menejcenné, ale my máme veci, ktoré sa veľmi drahú predávajú. Ľudia vraciamy do detstva, do ich nežnej minulosti. Naše obrazy sú len pomôckou pri tej ceste do detstva, ale veľmi názorné. Aj keď dnes verejnosť miluje viac abstraktné umenie a všakovaké moderné výtvarné smery, naše diela sú lákavé pre oči a hľadajú dušu. Vidíte naozajstnú lúku, pšenicu, tekvice, počujete brechať psíka, cítite čerstvosť chleba. Čerpám zo všetkého okolo seba hneď, ako vyjdem na dvor. Každý jeden pohľad na okolitý svet, každá smietka sa môže pretvoriť do obrazu. Robíme aj spoločné diela s ďalšími výtvarníkmi. Vieme sa viacerí zladať tak, aby vznikol požadovaný výsledok. Dôkazom je obraz na Slovenskom veľvyslanectve v Belehrade. Je to veľmi pekný obraz. Mohol by aj putovať.

• V niektorých našich médiách sa objavili správy o zatlačovaní slovenskej menšiny v Srbsku. Sú opodstatnené?

My Kovačičania a vôbec Slováci vo Vojvodine sa cítíme v Srbsku bezpečne. Ty sám si s nami prežil najťažšie obdobie bombardovania silami NATO. Bol si s nami najdlhšie zo všetkých Slovákov, takmer deväť rokov. Videl si nejaké potlačovanie v tých časoch? Nie. Nikdy neboli žiadne problémy v spolunažívaní domáceho etnika a nás. Dokonca by som povedal, že sme výkladnou skriňou Srbska. Pokiaľ sa vyskytne nejaký problém, je to vždy len a len politikárčenie. Alebo si niekto prihráva svoju polievocku a zbiera politické body. Všetky správy o nejakých násilnostiach sú výmyslami a nemajú racionálny základ ani oporu medzi oficiálnymi vládnymi kruhmi.

Popredný predstaviteľ kovačickej insity Ján GLÓZIK daroval Ministerstvu zahraničných vecí a európskych záležitostí SR veľkolepú maľovanú epopeju Slovákov.

muža, ktorý na seba neupozorňuje ničím zvláštnym – iba ak vlastnosťami charakterizujúcimi hlbavého introverta, čo možno hneď pobaďať. Dvor je zaplnený traktormi, kosačkami, veľkou stodolou a sušiacimi na kukuricu. Polovicu pracovného dňa mu vyplňa starosť o gazdovstvo a obživu. Po večeroch, keď sa práce na poli skončia a vkročíte do domu, zacítite vôňu terpentínu a dych olejových farieb. Vtedy sa začína druhá polovica pracovného úväzku...

• Ktorá časť pracovného dňa je lákavejšia? Kde si viac doma? V tej na čerstvom vzduchu alebo v tej s vôňou ľanového oleja?

Nebol by som úprimný, keby som povedal, že sú to práce na nekonečných rovinách Banátu. Určite je tou lukratívnejšou oblasťou maliarstva. Umožnila mne a našej kovačickej insite preniknúť do povedomia znalcov umenia na celom svete. Naši sedliaci začali maľo-

vraciamy na Slovensko. Motívami aj dielami. Pred trinástimi rokmi som sa ujal myšlienky na tých, ktorí sa pred dvesto rokmi rozhodli opustiť slovenskú dedovizeň a vydali sa na púť. Púť, o ktorej nevedeli, ako a kde sa skončí. Vedeli len, že opúšťajú síce krásnu, ale mimoriadne chudobnú krajinu. Krajinu zasiahnutú prekliatou a nekončiacou chudobou. Myšlienku dvojstého výročia príchodu prvých roľníkov zo Slovenska na Dolnú zem som pretavil do obrazu s dvesto postavkami, ktoré nás vtahujú do histórie obce, do príbehov ešte dnes žijúcich rodín, kde je ekonomický rast zanedbateľný a pre domácich je poľnohospodárstvo jedinou istotou. To sú stále spomienky na Slovensko.

• Alfons Mucha so svojou Slovenskou epopejou a svojím štýlom, ktorým jedinečne formalizoval secesiu, stal sa uznávanou umeleckou veličinou vo Francúzku aj za morom. Ty si pro-

sposobuje presadzovanie vlastných nápadov. Vyhýbam sa kopírovaniu a nenechám sa nahovoriť na lúživé motívy. Ostávam pevne na zemi pri ľudových motívoch, veď celý deň pracujeme na poli. Práve vďaka určitému informačnému odstupe sme aj po dvesto rokoch stále súputníkmi našich predkov. Vyhýbam sa informačnému odpadu, a to mi umožňuje byť nielen svedkom, ale aj autorom ľudsky nekomplikovaného umenia. Moje umenie je prirodzenou súčasťou každodennej práce na poliach. Vnútorne pocíty hromadiace sa v lopote potom vylejem na plátna. Nepotrebujem akademické rámcovanie, ale poradiť si vždy nechám. Potom aj človečenská farebnosť prerýsuje detaily všedného dňa do sviatočného. Asi tento môj prístup zaujal aj organizátorov Taipei Art Revolution. Čínski organizátori oslovili vyše štyritisíc umelcov z celého sveta s tým, aby každý dodal výhradne po jednom diele – to bola podmienka účasti.

čiek nás vtahuje do strastiplnej cesty za obživou do miernejších krajov a lepších podmienok pre roľníkov.

Príchod Cyrila a Metoda na Veľkú Moravu je opus s rozmermi 4,8 x 2,5 metra. Je to skutočne veľký obraz. Pracoval som na ňom osemnásť mesiacov. Každý deň. Každý deň som bol s našimi vierozvestcami. S ich myšlienkami, so stretnutiami na ceste so Slovanmi v Srbsku, Chorvátsku až po územie dnešného Slovenska a Čiech. Každý deň som sa obzeral s miestami, kadiaľ prechádzali, kde sa zastavili, aby som pravdivo kládol aj postavy, aj farby na plátno. Pri tvorbe obrazu Dvesto rokov príchodu Slovákov na Dolnú zem som volil spádový koncept. Vľavo hore vidieť Bratislavu, potom sa následne rozbehnem cez Dunaj, pokračujem príbehmi z púte a končím až v Kovačici. Tá je v pravom dolnom rohu. V centre obrazu je kováč. Ten dal našej

BESEDNICA

Hovorí sa, že každý máme v hlave pavúka, ktorý v nej splieta pavučinu podľa toho, čím ho prikrmujeme. Cez tú pavučinu potom pozeráme na svet okolo seba a usilujeme sa cez ňu dovidieť aj do minulosti, aby sme zistili, či sme múdrejší a ušľachtilejší, ako boli naši predkovia. Akou „potravou“ budeme toho pavúka prikrmovať, taká bude aj pavučina v našich hlavách. Napohľad sa to zdá byť jednoduché, no ani po dlhých desaťročiach ešte stále nie sme jednotní v názoroch na Slovenské národné povstanie, stále ho niekto heroizuje, iný bagatelizuje alebo znehodnocuje. Čím viac sa však vzdľujeme od čias, keď vypuklo, tým menej je medzi nami jeho priamych účastníkov. A tak sme odkázaní na médiá, historikov a politikov, čo

nám o ňom povedia. Z archívov pre nás vyťahujú svedectvá o hrdinstve, statočnosti ľudí z tých čias, ale aj o tragédiách, násilí, surovosti a brutalite. V 22. čísle SNN nám ponúkol historik Martin Lacko

Pavúk spriada v hlave...

Rudolf SLEZÁK

príbeh Elišky Hurnej, ktorej manžel zavraždili a umučili partizáni, a tiež sa len-len že nestala ich obeťou. Koho by jej príbeh nechal ľahostajným, keď sa začíta do jej spomienok. Nikto jej nemôže vyčítať, že po svojich skúsenostiach s partizánmi necítila obdiv ani k povstaniu. O partizánoch píše tak, ako písala vtedajšia tlač,

napríklad Štúrov hlas 21. 11. 1944: „Našli ste tu Židov ako všade, učňov skazených dobrodružným čítaním, profesionálnych vrahov, bývalých väzňov a prepustených trestancov, povaľačov a pijanov

z pracovných táborov, bezočivé prostitútky a špinavých cigánov...“

Eliška Hurná sa o povstalcov vyjadruje podobne. Videla v nich špinavých, ozbrojených banditov, trhanov ovenčených červenými handrami. Keď prišla orodovať za svojho manžela na štáb vo Fačkove, naskytl sa jej hrozny obraz: vyrabovaná fára, staré uniformy,

otrhané šaty, zarastené tváre... slovom háved'. A táto háved' si dovolila znesvätiť meno Štefánika tým, že podľa neho pomenovali svoj oddiel. Orodovala za svojho manžela, ktorý v tej chvíli už ležal nahý a orabovaný v hrobe, ktorý si sám musel vykopať. Až po príchode Nemcov, ktorí jej pomohli nájsť jeho mŕtvolu, ho mohla dôstojne pochovať. Ktovie, možno boli medzi nimi aj tí, o ktorých píšú zasa iní historici v súvislosti s vyvražďovaním obyvateľov Kľaku alebo Ostrého Grúňa, keď tam umučili 21-ročného partizána. To už bolo besnenie psychopátov a sadistov, ktorí z neho rezali kožu, vyrezali mu jazyk, nos, vypichli oči a až potom ho hodili do ohňa. Iného zasa obalili slámou, zapálili a vyhrávali si pritom na harmonike. A čo tá vápenka v Nemeckej, v ktorej skončili svoj život aj desiatky žien a detí. Už

tam chýbal iba žoldniersky kapitán zo stredoveku, keď nad hromadami zavraždených Katarov prehlásil: „Nech si ich Boh preberie, aby zistil, kto z nich je nevinný!“

Zvykli sme si tvrdiť, že všetky zverstvá a násilnosti, ktoré sa udiali a dejú, majú na svedomí totalitné režimy. Zabúdame k tomu dodať, že aj v mene demokracie a ľudských práv sa páchajú zločiny. Irak, Líbya, Sýria... sú toho dôkazom. Čo je najhoršie, zverstvá tam páchajú aj ľudia, ktorí vyrástli v demokracii a študovali na európskych univerzitách. Chceme tým povedať, že aj v demokracii sa rodia psychopati, ktorí iba čakajú na príležitosť, aby mohli niekomu podrezať krk alebo mu dolámať väzy. Iní zasa bez-trestne šíria zlo a nenávisť aj na parlamentnej pôde a roznášajú ho po Slovensku tak, ako kedysi roznášali vandrovníci svoje vší.

Štrnásť zastavení na náučnom chodníku v Zemplínskych Hámroch Železiarske hámre v Jozefovej doline

Marián ŠIMKULIČ – Foto: archív SNN

Objavme históriu baníctva a železiarskej výroby vo Vihorlatských vrchoch bol názov projektu, z rozpočtu ktorého sa financovala obnova a výstavba viacerých objektov v duchu niekdajšej banskej, železiarskej a uhliarskej tradície obce Zemplínske Hámre. Jedinečný stavebný projekt financovala Švajčiarska konfederácia. Na jeho začiatku stáli vtedajší starosta obce Ing. Jozef Gajdoš a Ing. Daniela Galandová, ktorá projekt napísala a koordinovala.

Zrekonštruovaná železiarska pec v Hámroch.

Herkules spod Vihorlatu.

Piecka s podobou Merkúra.

Pôvodom holandská šľachtická rodina Rhollovcov mala s podnikaním pri dobývaní rúd niekoľkostoročné skúsenosti. Už v roku 1586 získal Anton Rholl od majiteľa spišského panstva Alexa Thurza povolenie na výstavbu hámrov v Pravovciach. Zo Spiša rozšírili Rhollovci svoje podnikanie v 18. storočí do Šariša a začiatkom 19. storočia do Zemplína.

■ BANÍCI POD VIHORLATOM

Povráva sa, že Rhollovci prišli pod Vihorlat za zlatom. Na vzácny kov nenarazili, ale našli tu zelené zlato. Aj keď sa v bezprostrednom okolí Sniny nenachádzali ani bohaté ložiská železnej rudy, bol tu dostatok dreva, ktorý už chýbal na miestach, kde Rhollovci dovtedy ťažili rudu. A tak sa výroba železa sťahovala za drevom. Osadu Jozefsthal (dnešné Zemplínske Hámre) založil začiatkom 19. storočia Jozef Rholl de Udvarnok. Prvá písomná zmienka o obci je z roku 1809. História železiarskej výroby sa začína písať v roku 1815, keď tu vznikla železiarska fabrika. Zrod obce sa spájal s ťažbou železnej rudy, ktorá prebiehala povrchovým spôsobom na pingových poliach (v plytkých zvrtoch, jamách). Hlbinná ťažba vo Vihorlatskom pohorí sa datuje až od prvej polovice 19. storočia. Keďže tunajšie ložiská boli málo výdatné, železná ruda sa dovážala z dediny Bánske v Slanských vrchoch, kde pracovalo desať zamestnancov – predákov a baníkov. V železiarni v Jozefovej doline ich robilo viac uhliarov i tých, ktorí pracovali s hotovým železom. Od začiatku tu popri domácich robotníkoch pracovali aj potomkovia špecialistov z Gelnice, ktorí naštartovali železiarsku výrobu. Tú tvorili dve prevádzky: huta – vysoká pec, kde sa vyrábalo surové železo, a hámre – vyhne, kde sa železo spracovalo.

■ HERKULES A LEVY

Ako píše historik doc. Ján Adam, PhD., v prvej fáze – do začiatku 20. storočia – sa celý komplex skladal z jednej veľkej vysokej pece a zo štyroch hámrov, z dvoch skúňovacieh, vykúvacieho a nástrojárskeho. V roku 1919 bol pripravený stavebný materiál aj na piaty hámor, ale ten už nepostavili. Podľa štatistického prehľadu z konca prvej polovice dvadsiatych rokov okrem vysokej pece sa spomínajú iba dva skúňovacie hámre, zato s dobrým vybavením.

Hámre na svoju prevádzku ako hnaciu silu využívali vodu. Ak bol prietok vody slabý, v zhotovených nádržoch sa voda zhromažďovala a potom

odvádzala k hnaciemu kolesu, na ktorého prevod bolo napojené kladivo – buchar, pomocou ktorého opracovali železo. Hámre vo vtedajšej Jozefovej doline boli limitované nedostatkom vody počas štyroch letných mesiacov, vtedy sa využívali pripravené vodné hrádze a nádrže. Okrem železných nástrojov pre domácnosť a poľnohospodárstvo sa v Jozefovej doline vyrábali z liatiny sporáky, kotly či mažiare. Najviac šli na odbyt klinec. Popri spomínanej výrobe tunajší majstri dokázali zhotoviť aj hodnotné umelecké či umelecko-priemyselné diela. Medzi najznámejšie patria sochy Herkula pri sninskom a užhorodskom kaštieli, dvojica levov a levíc pri humenskom kaštieli, viacero zachovaných kachlí v podobe starorímskeho boha obchodu Merkúra či liatinové kríže, alebo korpusy, ktoré dodnes môžeme vidieť na starých hrobách či kamenných krížoch. Sninské Hámre zásobovali svojimi výrobkami nielen blízke okolie, ale aj oblasť Haliče a Sátoraljaújhelya.

■ HÁMORSKÝ PROJEKT

Osadu Josefsthal, založenú na ťažbu rudy, neskôr postupne premenovali na Sninské Hámre, Pusté Hámre a od roku 1956 na Zemplínske Hámre. V lesoch nad obcou postavili úzkokoľajnú železnicu – jednu z desiatich vybudovaných vo Vihorlatských vrchoch na zväzanie dreva. Pohorie Vihorlat je známe tiež bukovými pralesmi zapísanými v Zozname svetového dedičstva UNESCO. Cyklotrasami je obec prepojená so Sninou, Stakčínom a s Kolonicou. Zámerom spomínaného projektu bolo skĺbiť prírodné magnety so zaujímavou históriou niekdajšej priemyselnej výroby. V rámci výzvy Švajčiarskeho finančného mechanizmu zabezpečená nevyhnutná dokumentácia na podanie návrhu do druhého kola hodnotenia. V ňom bolo schválených v oboch krajoch šesť projektov, medzi nimi aj projekt obce Zemplínske Hámre. Zmluvu o realizácii nástroja na prípravu projektov z prostriedkov Švajčiarskeho finančného mechanizmu zabezpečená nevyhnutná dokumentácia na podanie návrhu do druhého kola hodnotenia. V ňom bolo schválených v oboch krajoch šesť projektov, medzi nimi aj projekt obce Zemplínske Hámre. Zmluvu o realizácii projektu medzi Úradom vlády SR a Zemplínskymi Hámrami podpísali

Aj levy pred humenským kaštieľom vznikli vďaka fortieľu železiarov v Zemplínskych Hámroch.

23. februára 2012. Výsledkom projektu sú zrekonštruované pôvodné objekty, vybudované repliky technických pamiatok, sprevádzkovaný Hámorský náučný chodník, zriadené obecné múzeum a turisticko-informačné centrum. Nenávratná finančná pomoc, ktorú obci na to poskytli, bola 1 121 772 eur.

■ NÁUČNÝM CHODNÍKOM

Koncom októbra 2014 sa uskutočnilo slávnostné otvorenie Hámorského náučného chodníka. Je dlhý bezmála sedem kilometrov a spája obnovené pamiatky. Na návštevníka na ňom čaká štrnásť zastávok. Na trase si môže pozrieť kamennú murovanicu so sýpkou, informačnú tabuľu, ktorá prezentuje existenciu bývalého tajchu, hámor s vodným náhonom, banskú štôľňu či úzkokoľajnú železničku s rušňom, vagónmi a drezinou, ktoré dokumentujú priemyselnú históriu obce. Návštevníkom tu postupne sprístupnili tri novovybudované exteriérové expozície. V rámci zlievarenskej činnosti vysokú pec, výrobu uhlia symbolizuje uhliarska miľa a dopravu dreva úzkokoľajka.

Manažérka uvedeného projektu Daniela Galandová sa vtedy zmienila o najbližších zámeroch: „V objekte kamennej murovanice – budúcom obecnom múzeu, ako aj v objekte vodného hámra a štôľne budú najneskôr vo februári 2015 nainštalované vnútorné expozície, ktoré následne sprístupnime v rámci skúšobnej prevádzky v apríli pre školákov z regiónu.“

Zemplínske Hámre sa stali členmi Slovenskej železnej cesty spájajúcej miesta, kde sa v minulosti ťažila železná ruda, či vyrábalo, alebo spracovalo železo, resp. iné kovy. Ako uviedol bývalý starosta Jozef Gajdoš, členstvo v tomto združení i samotné

Ing. arch. Katarína PALGUTOVÁ, PhD.

zasadenie predstavenstva v obci sledovalo uchovanie nádeje na získanie potrebných finančných zdrojov na výstavbu úzkokoľajnej železnice až do Kolonice, čo by bolo ohromným lákadlom pre turistov. Zároveň sa obec stala súčasťou Európskej železnej cesty.

Koncom júna 2015, už za účasti novozvoleného starostu JUDr. Rastislava Zarembu a švajčiarskych donorov, otvorili nové informačné centrum pre turistov a obecné múzeum s expozíciami. Vonkajšie expozície múzea dokumentujú napríklad výrobu dreveného uhlia, a tiež niekdajší spôsob dopravy dreva. Murovanica, sýpka, vysoká pec, drevená zvonica, úzkokoľajka s rušňom a vagónmi, banská štôľňa, vodný hámor, ale aj miľa na pálenie uhlia ležia na trase Hámorského náučného chodníka, ktorý pri tejto príležitosti sprístupnili širokej verejnosti. Súčasťou slávnostného otvorenia objektov pre verejnosť

JAZYK A DOROZUMIEVANIE

Výraz „nakoľko“ sa viaže na význam miery a zreteľa, čo sa chápe ako vnútorná okolnosť deja. Používa sa ako príslovkové opytovacie zámeno a ako podradovacia spojka v súvetí na začiatku vedľajšej príslovkovej vety. Nevyjadruje príčinu, pretože príčina je vonkajší dejový prvok.

Ešte o výraze „nakoľko“ 2.

Miera je nerozlučne spätá s kvantitatívnou stránkou. Typické sú tu otázky: nakoľko?, do akej miery?: České aerolinie čaká štrajk letušiek: Nakoľko ochromí leteckú dopravu? Miera deja sa týka slovesa nadradenej vety alebo miery nejakej vlastnosti (prídavné meno/príslovka). Vyjadruje sa napr. priamo pomocou výrazov „nakoľko – nakoľko“: Sme nakoľko živí, nakoľko nechávame žiť Zem.

Miera vyjadruje aj obmedzenie, ohraničenie nejakého množstva/procesu: Čas a prax ukázu, nakoľko budú získané vedomosti trvalé.; Pearlyho index určuje, nakoľko je daná metóda spoľahlivá. Pomôckou môže byť aj to, či je možné na otázku „nakoľko?“ odpovedať istým kvantitatívnym výrazom, napr. percentom. Práve ten podporuje význam miery: Posudkového lekára zaujíma, nakoľko je ešte poistene schopný pracovať. Ako odpoveď môžu slúžiť aj príslovky: silno, úplne, čiastočne, celkom, dosť, trochu, príliš, vôbec, sčasti.

Zreteľ je východisko posudzovania, hľadisko, stanovisko. Vymedzuje hranice, špecifikuje, so zreteľom na čo/koho platí daný príznak, dej hlavnej vety, resp. čím je jeho platnosť obmedzená. Pýtame sa naň: vzhľadom na čo?, čo sa týka čoho?, pokiaľ ide o čo?, z hľadiska čoho?. Medzi ustálené zvraty, spájacie prostriedky vyjadrujúce zreteľové vzťahy patrí aj „nakoľko“: Nakoľko viem, pôsobiť tam bude štyridsaťjeden osôb.

Príčina je vonkajšia motivujúca okolnosť, pýtame sa: prečo?, z akého dôvodu? Príčinná okolnosť deja môže byť objektívna, alebo sa jav zdôvodňuje subjektívne. Základnými príčinnými výrazmi sú spojky: pretože, keďže, lebo. Spojka „pretože“ sa využíva najmä na vyjadrenie objektívnej podmienenosti javu (príčinu vyjadruje explicitne), „lebo“ na subjektívne vnímané vysvetlenie. Využívajú sa aj súvzťažné slová „pretožato – lebo“. Nie je správne: Neprišiel, nakoľko bol chorý. Príčinná súvislosť je tu vnútorné obsiahnutá v otázke „prečo?“ a je možné ju zmeniť na: neprišiel pre chorobu („pre“ má príčinný význam).

Príčinná vedľajšia veta vysvetľuje príčinu, motív deja prvej vety: Povolali hasičské zbory z okolitých obcí, lebo požiar sa rýchlo širil. Ako pomocné slová tu vystupujú výrazy „pretožato“. Keďže v súvetí: Opuštil hraciu plochu, nakoľko dostal červenú kartu; druhá veta vyjadruje dôvod a do prvej je možné vsunúť odkazovací výraz „preto“, spojka „nakoľko“ tu nie je náležitá. Podobne: Šla do obchodu, nakoľko potrebovala rifle; správne „lebo“. Nakoľko ide o skrátené legislatívne konanie, prosím, otvorte rozpravu; správne „keďže“. Má horkú prichuť, odporúča sa podávať po stolovaní, nakoľko podporuje trávenie; správne „pretože“.

Hoci niektoré jazykové prostriedky sú spisovné, ich použitie v istom kontexte vzhľadom na kodifikáciu nie je vhodné. To sa týka aj používania výrazu „nakoľko“ na vyjadrenie príčiny.

Alexandra CHOMOVÁ, Katedra slovenského jazyka a komunikácie FF UMB v Banskej Bystrici

V Petrohrade sme v roku 2000 získali hokejové striebro, teraz stratili nádej na postup

Benátky severu sú nádherné mesto

Dušan D. KERNÝ – Foto: autor

Kapitán nášho hokejového mužstva Andrej Sekera odišiel od ľadu v hale Jubilejnij dvakrát, aby si pozrel Petrohrad. Prvý raz sám hneď na začiatku hokejového šampionátu, keď sme víťazne zvládli zápasy proti Maďarsku a Francúzsku. Druhý raz, keď si po zničujúcej prehre s Bieloruskom celý kolektív aj s trénerom a celým obslužným štábom prevetrával hlavu a myseľ na plavbe loďou po Neve. Od Andreja pochádza veta: „Petrohrad je nádherné mesto, plné historických pamiatok.“ Veta podložená skúsenosťou. Zdieľa ju s ním nemalo návštevníkov Benátok severu. Je to aj mesto plné slovenských stôp.

Panoramatický pohľad na jedno z najkrajších miest na svete.

Vznešenosť Chrámu Spasiteľa na krvi.

Stretnutia s dejinami a umením majú rôzne podoby – toto je Ermitáž.

Petrohrad je fascinujúci aj preto, že za vyše tri storočia sa nemenila jeho panoráma. Pokus plynárskej spoločnosti Gazprom postaviť sklenenú výškovú vežu stroskotal na širokom občianskom vzdore. Počas niekoľkých storočí to bolo hlavné mesto. Doteraz sa mu bežne hovorí severnaja stolica – severné hlavné mesto. Je plné pamiatok. Z nich mnohé neboli celé desaťročia verejnosti prístupné.

■ STRETNUTIA S DEJINAMI

Človek tu na každom kroku stretáva dejiny. Vzrušujúce príbehy z minulých storočí, ale aj z nedávnych čias. Je tu palác, kde kedysi – pred vyše sto rokmi, zasadal za posledného cára vôbec prvý ruský parlament, дума. Tu si možno pozrieť nielen politické dejiny. Palác, ktorý mal stačiť parlamentu takého veľkého štátu, bol pôvodne darom cárovnej Kataríny Veľkej svojmu obľúbencovi kniežatu Potemkinovi. Ten so svojím nápadom pomalovaných kulís, ktoré zďaleka vyzerali ako dediny, keď tadiaľ prechádzala cárovná, vošiel azda do všetkých jazykov. Potemkinovské dediny – to je dodnes aj v slovenčine používané slovné spojenie. Hovorí o tom, čo nie je skutočné, čo sa len predstiera. Kulisa, a nie skutočnosť.

Príbeh Kataríny Veľkej dodnes zamestnáva filmárov. Nemalo televízií ho premenilo na výpravny historický seriál. Ale priťahuje aj politikov. Jednou z mála osobných vecí, ktoré má nemecká kancelárka na pracovnom stole, je zarámovaný obraz – portrét Kataríny Veľkej, pôvodom nemeckej šľachtickej. Angela Merkelová ju uznáva ako vynikajúceho stratéga.

V Petrohrade, Sankt Peterburgu chodíte v reálnych kulisách ruských dejín a európskych dejinných udalostí.

Petrohrad je iný ako ostatné ruské mestá, osobitne iný ako Moskva. Napokon aj vyberanou, kultúrnou ruštinou sa celé desaťročia, osobitne v sovietskej ére, hovorilo najmä v tomto meste...

Medzi najpozoruhodnejšie pamiatky a scenérie patrí v roku 1909 postavený Chrám Spasiteľa na krvi. Stojí na mieste atentátu na jedného z ruských cárov – Alexandra II. Okolo chrámu – kopolami i farebnosťou pre Petrohrad úplne výnimočného – pripomínajúceho moskovský Chrám Vasilija Blaženého, prechádzajú vlastne trasy všetkých plavieb loďou. Je to scéna, ktorá tak zapôsobilá aj na našich hokejistov. Nečudo. Patrí medzi najpozoruhodnejšie miesta teroru a násilí v tomto meste. Dlhé sovietske desaťročia bol chrám pre verejnosť neprístupný. Na mieste, kde stojí, spáchali v marci 1881 kuriózný atentát na ruského vládu. Je to jeden z mnohých paradoxov ruských dejín. Spáchali atentát práve na toho cára, ktorý začal reformy a zrušil nevoľníctvo. Mal však zrejme málo dôvtipu alebo sa cítil nedotknuteľný. Keď vzbuchla prvá bomba pod jeho kočom, vystúpil a napriek zúfalej snahe tých, čo zo sprievodu zostali nažive či nezranení, išiel sa atentátnika spýtať, či to on sa odvážil hodiť bombu. Bola to posledná cárova otázka.

■ BAZÉN V KOSTOLE

Peši po Nevskom prospekte sa možno dostať do Kostola sv. Petra a Pavla. Je to protestantský kostol, do

ktorého treba ísť, aby si človek uvedomil, ako vyzerala éra ateizmu v tomto meste. Je to svetový unikát. V lodi kostola vyhlbili a vykachličkovali bazén a po stranách kostolnej lode urobili tribúny pre divákov.

Do začiatku prvej svetovej vojny žilo v Petrohrade vyše tridsaťtisíc Nemcov, z nich mnohí boli luteráni. Potom na najznámejšej a najprepychovnejšej ulici hlavného mesta bol za sovietskej éry bazén. Teraz bazén v strede kostola zmizol pod drevenou podlahou, ale divácke tribúny a zábradlia zostali. Vidieť to na vlastné oči patrí medzi nezabudnuteľné zážitky. Čo všetko bolo možné v ťažení proti náboženstvu, osobitne proti náboženstvu nemeckých luteránov.

■ SPOMIENKY NA SLÁVU

Pred dlhými šesťnástimi rokmi tu naše hokejové mužstvo získalo na majstrovstvách sveta striebro – boli to vôbec prvé strieborné medaily v histórii samostatného Slovenska. Petrohrad bol vtedy svedkom vzrušujúceho finálového zápasu s českým mužstvom, ktoré si z duelu odnieslo zlaté medaily. Tento rok nám zostala z Petrohradu len jedna pekná spomienka – na nádhru mesta.

Nie sú to však jediné slovenské stopy v tomto priťažlivom meste založenom cárom Petrom prvým. Mesto na Neve odjakživa priťahovalo množstvo cudzincov – medzi prvými našincami najznámejší je rodák z Vrbového Mórica Beňovský. Prešiel Petrohradom v rokoch 1769 – 1770 po dramatickom úteku zo zajatia v Kazani. Dosiadol prijatie na cárskom dvore. Odtiaľ ho

poslali na Kamčatku ako gubernátora, čo mohlo byť práve tak vyhnanstvo, ako aj vyjadrenie vysokej dôvery. Konštatuje to petrohradská slovakistka, vysokoškolská pedagogička Irina Poročkina. Aj ona potvrdzuje fakt, že keď z Petrohradu došiel Beňovský na druhý koniec obrovskej ruskej ríše, vyvolal vzburu. A z Kamčatky cez Kurilské ostrovy sa dostal do Japonska, na Taiwan, potom do vtedajšej portugalskej kolónie Macao. Až sa napokon za dva roky, v roku 1772, prišiel do Francúzska a jeho dobrodružný

Príbeh maliara sa odohrával uprostred tých istých stavieb a ulíc, po ktorých chodíme dnes. Podobne je to s ojedinelou tabuľou a reliéfom na historickej budove univerzity na petrohradskom Vasilevskom ostrove. Zobrazuje rektora obnovené univerzity Michala Baludanského, rodáka z Vyšnej Oľšavy na východnom Slovensku. Rektorom sa stal v roku 1819. Je to unikát – lebo jediná ďalšia tabuľa v tejto historickej časti, okrem tej Baludanského, je pamätná tabuľa pripomínajúca

dramatický životný príbeh pokračoval až na Madagaskar.

Pred niekoľkými rokmi bola v Slovenskej národnej galérii v spolupráci z prešovskou Šarišskou galériou výstava obrazov a dômyselných reprodukcii Ján Rombauer Levoča – Petrohrad – Prešov. Tento maliar žil v Rusku takmer dve desaťročia (1805 – 1824). Dnes sú jeho obrazy v popredných svetových galériách. Samozrejme aj v chýrnej petrohradskej Ermitáži. Syn mešťanostu z Levoče pôsobil v hlavnom meste Ruska v ére cára Alexandra I. Ten na trón nastúpil po zavraždení svojho otca Pavla I.

■ CÁRSKY MALIAR

Umelec tvoril v meste, ktorého vládca prispel k porážke Napoleona. Alexander I. na čele svojej jazdy po víťazstve nad Napoleonom triumfálne ako „záchranca Európy“ vťahal do Paríža, prešiel po Champs Élysées a zúčastnil sa na Viedenskom kongrese. Tá doba, samozrejme, pritiahla do Petrohradu najvýznamnejších portrétistov z Európy. Početnými portrétmi, z ktorých na nás hľadí elita vtedajšieho Ruska, vrátane cára, sa tu presadil aj Ján Rombauer. Na jeho obrazoch defilujú desiatky príslušníkov špičky ruského hlavného mesta. Vráťane napríklad slávnej a známej postavy ruských dejín, literatúry a filmu, kozáckeho veliteľa, hrdinu vlasteneckej vojny proti Napoleonovi v roku 1812 Orlova Denisova. Z defilé portrétov ešte dnes čítame, na čom stála tá cárska pyramída moci, a nie je to len čítanie o ruskej minulosti.

slávneho architekta, čo vtlačil pečať tomuto mestu – Domenicovi Terzzinimu.

V Petrohrade pôsobil pozoruhodný vzdelanec Vladimír Krivoš, v rokoch prvej svetovej vojny tu bolo veľa Slovákov, bývalých ruských zajatcov, potom legionárov, vydávali tu časopis Slovenské hlasy. Medzi nimi Janko Jesenský. Napísal o tom pozoruhodné spomienky. Tie sú dodnes zaujímavým sprievodcom po časti tohto obdivuhodného mesta. Mesta univerzitných štúdií ruských prezidentov a predsedov vlád Medvedeva a Putina. A mesta, ktoré nám umožňuje kráčať po tých istých miestach – námestiach, nábregiach, uliciach, galériách, divadlách, koncertných sieňach či múzeách – ako Puškin, Gogol, Dostojevskij, Čajkovskij, Ťagilev, Achmatovová, Šostakovič, Nabokov, nositeľ Nobelovej ceny za literatúru Brodskij, Granin – autor slávnej knihy o 900-dňovej blokáde za druhej svetovej vojny. Skrátka, množstvo, plejáda iných postáv nielen ruskej, ale európskej, svetovej kultúry. Možno navštíviť predstaviteľné pôvodne cárskeho divadla, dnes veľkolepo obnoveného, kde je šéfdirigentom svetoznámy Valerij Gergijev, Je to osobnosť, ktorá je nielen symbolické, ale skutočne spojivo dejín kultúry tohto mesta a európskej, svetovej kultúry dneška. Dnes je tento dirigent svetového mena zároveň šéfdirigentom tu v Petrohrade, ako aj šéfdirigentom Mníchovskej filharmónie. A možno tu stretnúť aj v Rusku legendárneho slovenského diplomata Augustína Čisára...

Miesto ako z iného sveta

O tých nádherných stromoch mi, tuším, rozprával scénograf Viliam Gruska. Našiel tie patriarchálne dubiská, keď hľadal vhodné exteriéry pre jeden zo štyridsiatich filmov, na ktorých sa podieľal ako tvorca výpravy. Bolo to myslím do filmu Mahuliena, zlatá panna. Keď ich prvý raz zočil, mal pocit, akoby vstúpil do rozprávky.

To miesto je naozaj jedinečné a skoro nikto o ňom nevie. Dubový háj, aký u nás nemá konkurenciu. Nachádza sa v oblasti Gavurky neďaleko Dobrej Nivy pri Zvolene a je prírodnou zvláštnosťou ako z iného sveta. Plocha veľká možno ako sto futbalových ihrísk a na nej stovky majestátnych stromov. Šesťsto veľikánov bizarných tvarov vo veku okolo štyristo rokov v takomto počte určite už nikde na Slovensku nenájdeme. Sú skutočne ako z rozprávky a miesto, ktoré kedysi slúžilo ako riedky pasienkový les pre dobytok, má svoju jedinečnú atmosféru. Čaro impozantného dubového hája však dobre poznali obyvatelia Dobrej Nivy. Z jari tu organizovali majálesy a na konci školského roka tu tiež boli zábavy. „Hrala hudba, rodičia priniesli občerstvenie a takto tu spoločne oslávili príchod leta,“ zaludnil nevšednú scenériu miestny občan Ján Paulíny.

Rozsiahly areál niekdajších pastvísk po roku 1968 potichu zabrali sovietske vojská. Ľudia sa to dozvedeli až od prvého hubára, ktorý tu narazil na cudzieho, po zuby ozbrojeného vojaka. Po okupantoch tu dodnes možno v kôre stromov nájsť vyrytý nápis. Staré dreviny sú tiež rajom pre hmyz a entomológov. Objavili tu už mnoho vzácných chrobákov. Aj v tom je dubový háj výnimočnosťou.

„Máme ho za rohom. Málokto o ňom vie, a pritom zo zahraničia sem chodia vedci, ktorí toto územie považujú za úplne fantastické,“ povedal botanik Peter Potocký.

(se)

Foto: archív autora

Unikátny háj štyristoročných dubov pri Dobrej Nive.

Aj toto leto sa začína zdanlivo nekonečná šnúra hudobných festivalov Karusel hudby, zábavy i politiky?

Alexander GOCZ – Foto: archív SNN

Letné hudobné festivaly sa stali súčasťou kultúrnym fenoménom. Nezriedka desaťtisícové davy väčšinou mladých ľudí sa presúvajú z jednej akcie na druhú, nakoľko im stačí výdrž a najmä peňaženka. Zopár festivalov začínalo ako malé akcie pre pár skalných a skončili ako mamutie podujatia s európskym renomé. Ďalšie sa veľkolepo nadvýšili, aby napokon v tichosti zanikli. Tak či tak je aj festivalový kalendár tohto leta plný podujatí. No aj do tejto oblasti vstupuje čoraz silnejšie komercia a s ňou ruka v ruke aj ideológia a politika.

Dnešní päťdesiatnici a šesťdesiatnici, ktorí už boli odchovaní na rockovej hudbe, si môžu len ticho povzdychnúť – za našich mladých čias toto nebolo. Jediné mediálne známe festivaly boli Festivaly politickej piesne, Bratislavská lýra a Detvianska ruža. Občas niektorí z agilných organizátorov v mestách a mestečkách zorganizovali niečo s názvom festival, ale zvyčajne trval jeden deň a bol navyše ostro sledovaný štátnou aj verejnou bezpečnosťou.

■ SPÄŤ DO HISTÓRIE

Historicky môžeme brať ako akýsi predobraz festivalov legendárny Woodstock. Na poli farmára Maxa Yasgura neďaleko mestečka White Lake sa od piatku 15. augusta do pondelka 18. augusta 1969 uskutočnila akcia, ktorej atmosféru sa už nepodarilo zopakovať. Mier, láska a porozumenie boli hlavnou ideou „detí kvetov“ hippies. Na festivale vtedy počas štyroch dní vystúpilo spolu štyridsať spevákov a skupín a celú akciu ukončil v pondelok Jimmy Hendrix. Festival vstúpil do dejín hudby ako prvé masívne predstavenie nových hudobných trendov, do spoločenských dejín

ako protest detí kvetov proti vojne vo Vietname a proti konzervatívnym hodnotám, čo sa premietlo aj v užívaní drog, nahote a „voľnej lásky“. Ostatne, fotografie či filmové zábery z festivalu sú dodnes populárne práve pre spomínané atribúty. V každom prípade sa však dá povedať, že Woodstock znamenal zrod viacdenných hudobných festivalov pod holým nebom. Amerika a vzápätí aj západná Európa zareagovali pomerne rýchlo, krajiny východného bloku si však väčšinou museli počkať až do roku 1989.

■ ZAUJÍMAVÉ MEDZNIKY

Niektorí by azda mohli podozrkovať, že hudobný festival pod širým nebom, a navyše viacdenný, tu bol aj pred spomínaným rokom. Napríklad Folklórny festival Východná oslavuje tohto roku už svoj šesťdesiaty druhý ročník. Lenže my hovoríme o festivaloch poväčšine rockovej, folkovej, elektronickej či alternatívnej hudby a folklórne festivaly budeme reflektovať v jednom z najbližších čísel. V každom prípade sa jednodňové festivaly, už bez škrtiaceho obojka ideológie, začali u nás objavovať koncom osemdesiatych rokov. Napríklad

Čertovo kolo, kde jedným z organizátorov bol aj neskorší ponovembrový minister kultúry Ladislav Agnes Snopko. S príchodom demokracie prudko vyklíčilo aj festivalové podhubie, no organizátori prakticky bez skúseností v sponzorsky nestabilnom prostredí divjej privatizácie sa nezriedka zamotali do finančných problémov, ktoré ich spoľahlivo zlikvidovali spolu s ich festivalom. V tejto súvislosti mi nedá nespomenúť Matičný svetový festival slovenskej mládeže, ktorý sa konal v Martine, ale aj na ďalších miestach v júli 1995. Tam už boli prítomné aj ďalšie zložky, dnes na niektorých festivaloch bežné, ako sú sprievodné nehudobné akcie – od besied so spisovateľmi počnúc cez tvorivé dielne a ukážky ľudových remesiel.

■ FESTIVAL AKO NÁSTROJ

Medzi festivalové etalóny sa dnes na Slovensku jednoznačne ráta Festival Bažant – Pohoda. Z pôvodne lokálnej akcie sa postupne vypracoval na podujatie s európskym renomé s niekoľkodesaťtisícovou návštevnosťou. Práve na Pohode sa nehudobné sprievodné podujatia stali dôležitou a integrálnou súčasťou celej akcie. Má to však

Minaret na festivale Pohoda 2016.

jeden drobný háčik. Aj keď organizátori stále proklamujú vôľu na diskusiu a podporu rôznosti, prominentní hostia a účinkujúci na sprievodných podujatiach sú iba z jedného tábora. A tak sa na nedávnom ročníku prechádzal po festivalovom mestečku čerstvo zvolený prezident Andrej Kiska v sprievode expremiéry Ivety Radičovej a v diskusnom stane ich spovedal šéfredaktor týždňa Štefan Hrib, ba nechýbal ani emeritný trnavský arcibiskup Róbert Bezák.

Najnovšie na jubilejnom dvadsiatom ročníku išli usporiadatelia ešte ďalej a rozhodli sa postaviť na Pohode prvý minaret na Slovensku. Anton Repka z organizačného tímu festivalu k tomu uviedol: „Navrhnuté dielo sa nám páči ako symbol, zároveň sa nám páči jeho prevedenie. Reaguje na vážnu spoločenskú tému ľahkou vzdušnou konštrukciou, je vynikajúcou umeleckou odpoveďou na nezmyselné vyjadrenia našich autorít a skvelým spôsobom otvára priestor na diskusiu. Vnímame ho ako čisto pozitívny počin, kreatívny prejav tolerance a otvorenosti ako typic-

kých festivalových hodnôt. Umenie by malo v ľuďoch zanechať nejakú emóciu. Minaret je umeleckou inštaláciou, ktorá má navodzovať dialóg.“

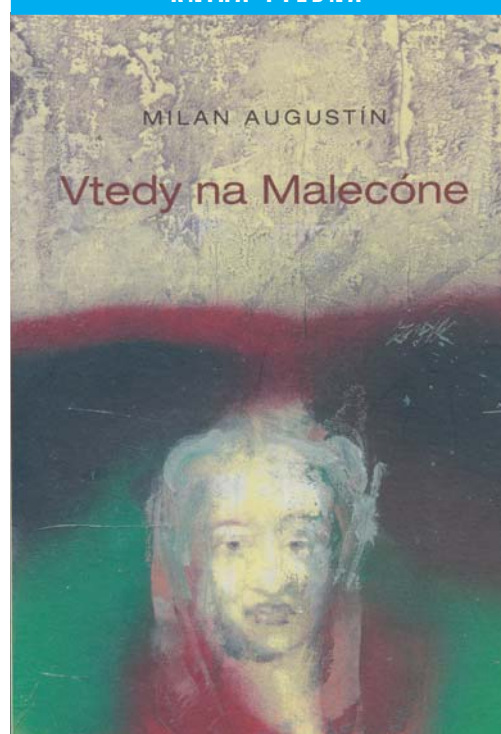
■ DÚHOVÉ STANY

Keďže na tomto festivale sú pravidelne stavané aj „dúhové stany“ na podporu LGBTI komunity, bude minaret po nedávnom masakri v gay klube v americkom Orlande pôsobiť prinajmenšom zvláštne. Svojsky na celú vec zareagoval na sociálnych sieťach líder parlamentnej strany Sme rodina Boris Kollár. Známym svojím útočným a nevyberaným slovníkom ani teraz nesklamal: „Tak toto už je aká vypatlanosť? Vy ste sa s koňom zrazili a na jubilejnom 30. ročníku zriadite pre pedofilov kóje na sex s jedenástkami? A na 35. jubileu otvoríme cintorín pre nekrofilov? Aby si prišli aj oni na svoje? Lebo veď aj oni majú svoje práva? Toto by mal byť hudobný festival a vy ho sprostou zneužívate na propagáciu islamu a LGBT. POHODA sa zmenila na NGO? Nikto sa vám neprosí o vaše zvrátené postoje.“

Tajomný priestor geopolitiky

Milan Augustín: Vtedy na Malecône, Forum Sapientiae, Bratislava 2016

KNIHA TÝŽDŇA

Literatúra faktu má mnoho podôb. Niektoré knihy sú stroho fotografické a narábajú s presnými dátumami, históriu predstavujú cez osobnosti takpovediac na časovej osi. Iní autori svoje knihy ozvláštnia aj beletristickým rozprávaním, ba nezriedka aj doslova prozaickou vsuvkou v tvare poviedky či novely. Medzi tých druhých patrí aj spisovateľ Milan AUGUSTÍN.

Môžeme povedať, že osou, okolo ktorej sa otáča táto Augustínova kniha, je Kuba. Ostrov slobody, cukrovej trstiny, rumu a nádherných pláží, ostrov cigár, ale aj spisovateľskej legendy Ernesta Hemingwaya. Autor však neponúka priamočiary text, ktorý by sa odvíjal od prólogu po epilóg. Ako to Augustín má vo zvyku, rozvinie pred čitateľom doslova veľa príbehov a informácií, ktoré sa navzájom prepletajú, oddeľujú sa od hlavného prúdu, podobne ako delta veľkej rieky. Keď sa začítate do knihy, na úvod vás zaplavia informácie o novodobnej kubánskej histórii, aby sa autor vzápätí pustil s prehľadom do odkrývania súvislostí medzi dejinami šifrovania a špionáže a tajomným, takzvaným Voynichovým kódexom z 15. storočia. História kubánskej revolúcie zasa rámcuje samostatný príbeh tragickej lásky medzi kubánskym Židom a mladou mulatkou, ktorý určite čitateľom zahrá na ich romantickú strunu. Na záver knihy autor rozohráva doslova veľkú geopolitickú partiu. Oboznamenje čitateľa s často šokujúcimi dejmi v zákulisí svetovej politiky, ako bol napríklad pripravovaný atentát na španielskeho kráľa Juana Carlosa pri jeho návšteve Kuby, ale aj málo známe či neznáme plány Zbigniewa Brzezinského, do ktorých bolo včlenené aj Slovensko. Doslova dych vyráza autorova predpoveď migrantskej krízy, keďže podľa datovania táto pasáž knihy vznikala v roku 2011! Vtedy na Malecône je skrátka čítanie, ktoré mnohé otázky vysvetľuje, ale zároveň ich aj vnímavému čitateľovi nenápadne kladie. A to je znakom dobrého textu.

(mab)

MEDAILÓN

Slovami z titulu charakterizuje Vlada Černého takmer každý z jeho hereckých kolegov, a nezáleží na tom, či sú to kolegovia z divadla Astorka Korzo '90, ktorému okrem iného aj šéfuje, alebo sú to jeho hereckí kolegovia z populárnych televíznych seriálov, ktoré Vlada Černého zasa vrátili do povedomia širokej diváckej obce, ktorá pred divadlom uprednostňuje komerčnejšiu zábavu.

Kamarát do partie

Vlado Černý sa narodil 21. júna 1951 v Bratislave. K herectvu ho priviedla náhoda a, samozrejme, aj jeho nespútaná povaha už v detstve. Keď mal desať rokov režisérovi P. Bielikovi rozbil okno, a keď ho chytil, pozval ho na konkurz. Napokon si malý Vlado v roku 1961 zahral malého Juraja Jánošíka v slávnom Bielikovom spracovaní tejto našej filmovej klasiky. Aktívny športovec s výbornými fyzickými dispozíciami celkom logicky zamieril na VŠMU, no už vtedy ho začali obsadzovať vo filmoch aj v divadle, a tak ho zo školy po prvom ročníku vyhodili. Neskôr sa tam vrátil a školu dokončil. V rokoch 1974 až 1981 bol členom Poetického súboru Novej scény, neskôr pôsobil v Činohre Novej scény. Zahral si v desiatkach divadelných inscenácií, v slovenských aj českých filmoch či v televíznych inscenáciách. Práve v Štúdiu Novej scény sa mu podarilo vytvoriť niekoľko postáv, ktoré znamenali obrat v jeho hereckom štýle. Hral vo Višňovom sade (Jepichodov, 1984), v Donovi Juanovi (Sganarel), v Mrtvých dušiach (statkár Manilov) či v Tartuffovi (Kleant). Jeho filmografiu môžeme rátať na desiatky filmov – od spomínaného Jánošíka cez rozprávku Popolvár najväčší na svete až po Tábor padlých žien. Všade väčšinou stvárňoval komplikované, často drsné postavy mužov, ktorí nemajú ďaleko k ráznemu riešeniu problémov. Jeho divadelné kroky viedli napokon do divadla Astorka Korzo '90, ktorému od roku 1995 šéfuje.

Vlada Černého nedávno postihla rodinná tragédia, keď náhle zomrel jeho mladší brat, známy hudobník a scenárista Juraj Černý. Práve preto mu v mene redakcie prajeme k jeho šesťdesiatym piatym narodeninám návrat tvorivých síl a ešte veľa ľudských radostí!

(mab)

HUMORESKA

Hneď na úvod musím pripomenúť čitateľom, že skutočne ide o hľadanie smeru s malým začiatočným písmenom, takže v texte nemusia hľadať nijaké bašternákovanie ani bašternákov. Ide o to, akú máme orientačnú schopnosť. Niektorí nezodpovední jedinci aj napriek európskym smerniciam o rodovej rovnosti tvrdia, že ženy majú horšiu orientačnú schopnosť. To asi ešte nevideli, ako sa naše nežné polovičky vedú orientovať v supermarkete pri letných či zimných výpredajoch! Skrátka, schopnosť nájsť ten správny smer máme viac či menej vyvinutú bez rozdielu pohlavia,

konfesie či stránickej príslušnosti. Keď sa už po novembri dalo voľne cestovať, vybrali sme sa partia na zájazd do Benátok. Užili sme si karnevalovej haravy a poďho po polnoci hľadať náš autobus. Chudák mladý sprie-

záchranca tu bol podobne ako my po prvý raz, ale po prvý pracoval ako lesník na strednom Slovensku a po druhý mal v autobuse v batožine ukrytú fľašu domácej malinovice. Silná motivácia a tréning z lesa ho nesklamali.

výčapník nekompromisne čapne a odtransportuje za dvere, zväznie a vychyti sa domov. Koľkokrát sme boli presvedčení, že skončí na opačnom konci mesta, ale on vždy v poriadku trafil do vlastnej poste.

múdry telefón zadáte svojej obuvi súradnice a ona vám zavibruje v ľavej či v pravej teniske zakaždým, keď máte odbočiť príslušným smerom.

Nechcel som ostať pozadu, tak som sa rozhodol vymyslieť navigáciu do košovacích pohárov a do črpákov. Poháre by mali účastníci čoraz rozšírenejších „vinných ciest“ a črpáky milovníci salašov a, samozrejme, žinčice. Obidve nádoby by som vybavil aj malými reproduktormi. Sympatický ženský hlas by potom mohol vinárov informovať aj o najbližšom WC na trase a pútnikov na salaš o prípadnom výskyte medveďa. Usudzujem, že by sa obidva vynálezy určite ujali...

Marek DANKO

Ako neomylné nájsť ten správny smer

vodca bol zmätený a my sme ho začali podozrievať, že je v meste nad lagúnami tiež prvýkrát. Jeden dobre urastený mládenec sa však rázne ujal vodcovstva a bystro sa prepletajúc uličkami nás o malú chvíľku doviedol k spásnemu dopravnému prostriedku. Samozrejme že sme sa pýtali, koľkokrát už Benátky navštívil. Vysvitlo, že

Aj ja sa môžem pochváliť, že mám celkom slušné orientačné schopnosti, lenže zďaleka nie také, aké má istý môj priateľ, ktorý sa vždy po výplate zabudne v nejakom osviežovacom zariadení. Tam sa osviežuje tak výdatne, že po záverečnej už ledva artikuluje a namiesto na WC lezie za výčap. No keď ho

„Neviem, ako to robím. Prepnem na autopilota a idem,“ zveroval nám svoje tajomstvo. Dnes, keď žijeme v čase GPS a satelitných navigácií, trebárs aj v takom mobile, je problém nachádzania správneho smeru zdanlivo zažehnaný. Došlo to tak ďaleko, že nejaký šikovník vymyslel navigáciu do tenisiek. Cez

Pavol J. ŠAFÁRIK ako syn, manžel, otec i priateľ – k 155. výročiu úmrtia

Drahokam vedy z najchudobnejšej fary

Ján ČOMAJ – Foto: archív SNN

Uplynulo stopäťdesiatpäť rokov od smrti veľkej osobnosti Slovanov a Slovákov Pavla Jozefa Šafárika, rodáka z Kobeliarova, dedinky v trojuholníku Rožňava – Dobšiná – Jelšava. O jeho diele sme sa učili, venujme mu chvíľu pozornosti ako človeku.

Nikoho z našich osobností nepísali tak rozlične: Safáry, Saffary, Šafarik aj Szafarzik, krstným menom Paul Joseph aj Paulus Josephus, Pál József i Pavol Jozef, najčastejšie ho komolili Česi: Pavel Josef Šafařík, v okatom úsilí navždy ho vsadiť medzi drahokamy českej vedy.

ROKY MLADOSTI

Narodil sa 13. mája 1795 na azda najchudobnejšej gemerskej fare – v Kobeliarove, ako piate dieťa miestneho evanjelického kňaza. Pred ním už uzrel svet iný Pavol Jozef, ale nedožil sa roka, brat Janko mal dvanásť, sestra Mária desať a Ľudovít Samuel sedem rokov. Matka Katarína pochádzala od Káresovcov, sedmoslivkárov z Hankovej, tak sa kedysi hovorilo zemanom, čo mali pozemky akurát na sedem slivák. Dokázala sa postarať o početnú rodinu – obracať sa v záhrade i okolo domu, každý rok siala ľan, sama si ho priadla a dávala si ho tkať, aby nemusela ani do kostola, ani na faru kupovať obrusy a prestieradlá, dvor mala plný hydiny – so znom obyčajne pomohli gazdovia z farnosti. Päť detí a robota ju vyčerpal, päťdesiatky sa nedožila. Najmladšie z detí – náš Pavol Jozef, práve končil štúdiá na kežmarskom lýceu, keď mu mama umrela...

ÚSPESNÝ ŠTUDENT

Talent a usilovnosť sa u Paľka prejavovali odmlada. V jeho životopisenej literatúre sa napríklad spomína, že celú Bibliu prečítal, keď mal osem

Jazykovedec Pavol Jozef ŠAFÁRIK.

rokov. Na jeho národné povedomie vplývala rodinná výchova i kobeliarovský učiteľ Tomáš Novák. Pavol Jozef sa neskôr priznal, že najviac ho zaujali ľudové rozprávky, povesti o zbojníkoch a gemerské ľudové piesne – aj po šesťdesiatich rokoch podrobne opisoval hory, zákutia, bystriny, planiny... Tak to aspoň uvádza jeho syn Vojtech v knihe spomienok Co vyprávěl P. J. Šafařík.

Po obecnej škole vychodil evanjelickú nižšiu strednú školu v Rožňave, kde sa učilo po latincky, maďarsky a nemecky. Keďže sa aj v meste hovorilo po nemecky (banické obyvateľstvo) a po maďarsky (mešťania), stal sa Pavol už ako chlapec štvorjazyčným – hovoril po slovensky, nemecky, maďarsky a scholastickou latinčinou. To mu pomohlo v ďalších štúdiách: dva roky na nemeckej vyššej škole

v Dobšinej, kde mohol bývať u svojej už vydatej sestry Márie, potom na päťročnom lýceu v Kežmarku – prvé dva ročníky zvládol za jeden rok. Škola mala tri špecializácie: filozofickú, právnickú a teologickú. Mladý Šafárik zložil záverečné skúšky zo všetkých troch so známkou „eminens“. Najvyššie ocenenie. Ani to však v tom čase nestačilo na prijatie na niektorú z nemeckých univerzít, kam to Šafárika ťahalo. Uhorskí študenti dostali povolenie študovať v Nemecku na štipendium len po osobitných skúškach a vyjadrení niektorého zo známych nemeckých profesorov, pôsobiacich v Uhorsku. Nevyhnutné kandidátúrium vykonal P. J. Šafárik u profesora Genersicha. Ten mu dal diplom: eminenter profectus in theolog praepatoris. Vyššie uznanie nejestvovalo...

KEŽMAROK ROZHODOL

Po rokoch P. J. Šafárik píše, že na formovanie básnickej tvorby a neskoršej vedeckej činnosti mal rozhodujúci vplyv Kežmarok – tu sa nielen zdokonalil v nemčine a klasických jazykoch (slobodne čítal v gréčtine, latinčine a hebrejčine), spoznal antickú i novovekú európsku tvorbu, ale formovalo sa aj jeho slovenské povedomie. Študoval tu totiž výkvet budúcej poľskej, ukrajinskej a srbskej literatúry a vedy. Tu má pôvod aj jeho básnická zbierka Tatranská Múza s lýrou slovenskou.

Aby však mohol ísť na ďalšie štúdiá, musel si na ne zarobiť. Rok pôsobil ako súkromný učiteľ a vychovávateľ v bohatej levočskej židovskej rodine

Davidu Goldbergera. Odmena stačila na zaodetie, cestu a vreckové na prvé mesiace, nie však na štúdiá. Navyše sa v roku 1815, keď nastúpil na univerzitu v Jene, sprísnil kritériá pre štipendia študentov z Uhier. Štúdičné náklady sa vedeniu školy zaviazal preto uhrádzať otec. Bol rád, že aspoň jeden zo synov bude kráčať v jeho šľapajach.

Nestalo sa. História Slovanov, jazykoveda a humanitné vedy boli pre mladého Šafárika väčším lákadlom ako kňazské povolanie.

VOLANIE SLOBODY

Vedeckú orientáciu v Jene mu spresnili nielen prednášky, ale aj atmosféra čias. Po napoleonovských vojnách zavial tu dych slobodomyselnosti a germánstva. Býval s priateľmi, ktorí sa tým nadchýnali: Samuel Ferjenčík, Ondrej Jamriška, Ján Benedikt. Po celej krajine sa šírili myšlienky celonemeckého zjednotenia – to inšpirovalo slovenských študentov k ideí všeslovenskej spolupráce. Na spolkom živote nemeckých študentov sa nezúčastňovali, rešpektovali zákon, ktorý to zahraničným poslucháčom zakazoval s hrozbou okamžitého vyhostenia. Ale hltal všetko, čo sa Nemeckom šírilo. A usiloval sa stretnúť s osobnosťami: Ján Chalupka ho kontaktoval s mladými spisovateľmi, Samuel Ferjenčík ho zoznámil s J. W. Goethem... Okruh známych sa zväčšoval a z nich sa postupne formovali plodné priateľstvá – aj s o tri roky mladším Františkom Palackým, čoho výsledkom bolo najmä prelomové literárnovedné dielo Počiatkové českého básnictví... (Bratislava – Praha 1818). Spoznal sa i s Jánom Kollárom.

NOVOSADSKÉ ROKY

Dva roky pôsobil v Bratislave. Uhorské úrady mu neumožnili pôsobiť vo vede či v školstve, tak bol vychovávateľom u zámožného Slováka Gašpara Kubinyiho, kde mal bohatú knižnicu, dobrý príjem a familiárny vzťah s panstvom. Keď mu konečne ponúkli miesto

profesora na evanjelickej strednej škole, vybral si čosi iné – miesto riaditeľa gymnázia v srbskom Novom Sade.

Nastúpil od školského roka 1819/1820. Okrem riadenia školy učil matematiku, fyziku, logiku, rétoriku, literatúru a výklad antických filozofov. Prijal aj ponuku synovca srbského patriarchu vzdelávať jeho syna. Uvoľnil mu časť rozľahlého domu a pridelili kuchárku, ktorá sa mu starala aj o poriadok. Prvý raz v živote nemal finančné starosti. Mohol sa venovať škole, založiť pri ústave knižnicu, na ktorej sa podieľali – s posvätným patriarchom – aj srbské inštitúcie a miestna smotánka. V roku 1822 sa oženil s devätnásťročnou Júliou Ambróziovou z Paludze, ktorej rodičia sa presťahovali na Dolnú zem. Bola to vzdelaná mladá žena, hovorila po nemecky, maďarsky, srbsky, rusky a slovensky, pre manžela bola aj archívarkou a asistentkou, aspoň kým nemali krdeť detí. V Novom Sade sa im narodilo päť: Ľudmila, Milena, Mladen Svätopluk, Vojtech a Božena, po presťahovaní do Prahy pribudli Jaroslav, Bohuslav... a ešte ďalšie štyri, z ktorých Václav napísal aj otcov životopis.

PRAŽSKÉ DESAŤROČIA

Šafárika do pražského vedeckého prostredia uviedol najmä František Palacký, zabezpečil mu miesto v časopise Českého múzea, kde sa onedlho stal šéfredaktorom a zároveň profesorom slovenskej filológie na Karlovej univerzite. Dva roky viedol aj časopis Světozor, pracoval v Univerzitnej knižnici a od roku 1848 sa stal jej riaditeľom. Postupne mu vyšli monumentálne diela Slovenský národopis (len do roku 1843 tri vydania) a Slovenské starožitnosti. Keď pre zhoršený zdravotný stav v roku 1860 odchádzal z Univerzitnej knižnice, cisár František Jozef mu poďakoval vlastnoručne písaným listom a ponechal mu celý plat ako doživotný dôchodok. Dlho ho nepoberal. Umrel o rok – 26. júna 1861. Hrobku má na Olšanskom cintoríne.

ČRTA

Svet astronómov na ňu nezabudol, hoci od jej smrti uplynuli bežmála štyri desaťročia. V týchto dňoch si ju znova pripomína – slávna Slovenka Ľudmila Pajdušáková má totiž 29. júna storočnicu.

Storočnica kráľovnej nočnej oblohy

Ako vedecká pracovníčka sa v observatóriu na Skalnatom plese a v pozorovacej stanici na Lomnickom štíte venovala hľadaniu nových komét. S kolegami A. Mrkosom, L. Kresákom, A. Bečvářom a M. Vozárovou-Kresákovou sa zaslúžili, že ČSR bola vyhlásená za astronomickú veľmoc. Zo sedemdesiatich komét, objavených na svete v rokoch 1945 – 1960, bolo „našich“ osemnásť, amerických trinásť, ostatné veľké observatóriá sa podieľali jedným až piatimi náležmi. Sama za života objavila štyri nové neznáme kométy, piata nesie mená dvoch tatranských objaviteľov Mrkos – Pajdušáková. Možno ju vidieť len každý piaty rok, taká dlhá je jej obežná dráha. Po pani doktorke Pajdušákovovej je pomenovaná aj jedna z dovtedy neznámych planétok Slnecnej sústavy. V čase, keď už bola riaditeľkou Astronomického ústavu SAV v Tatranskej Lomnici, venovala sa najmä štúdiu atmosféry Slnka. Doma a v zahraničí publikovala vyše sto vedeckých štúdií. Aj jej vedecké výsledky by nám mohli byť niekedy dôvodom na zamyslenie, či je múdre a náležité šmahom odsudzovať všetko, čo sa v rokoch totalitného režimu u nás udialo. A či by nebolo múdrejšie chvíľami porozmýšľať, z čoho by sa prípadne dalo aj poučiť.

(jč)

Architekt Štefan SVETKO by bol mal deväťdesiat rokov

Tvorbou sa mu stala Bratislava

Ján ČOMAJ

Od chvíle, čo prišiel z pražských štúdií do nášho hlavného mesta, v centre záujmu mu bola a zostala Bratislava. Tu prežil tvorivé polstoročie. Stôp zanechal dosť – od rajónu Košická po bytové domy v Devínskej Novej Vsi. A pár skvelých architektonických solitérov.

Mám pred sebou jeho monografiu. Sú v nej jeho memoáre, úvahy o architektúre, aj fotografie jeho realizovaných diel, súťažných návrhov a skíc. Biografia sleduje osudy dedinského chlapca z Mojša, dediny, kde nebola ani škola; za ňou musel až do Varína, zato tu mali pálenicu, starú aj novú krčmu a na brehu Váhu unikátny čln, majetok martinského národného múzea – dvanásťmetrové plavidlo, vytesané neznámych Mojšanom z jedného kmeňa.

Po štúdiu na gymnáziu v Žiline a pražskom štúdiu na fakulte architektúry v roku 1951 nastupuje v bratislavskom Stavoprojekte, aby bol onedlho vedúcim jeho ateliéru, začas aj hlavným architektom Bratislavy, až kým s profesorom Eugenom Kramárom a vtedajšou špičkou slovenského staviteľstva nezaložili v dubčekovskom uvoľnení Združené projektové ateliéry pri Zväze slovenských architektov. Trvali krátko, ako celá tá naša jar, je však neuveriteľné, čo zaujímavých vecí sa tu zro-

dilo: areál FIS v Tatrách, prvý veľký obchodný dom v Košiciach, interiéry Hradu, hotel na Bôriku, bratislavské krematórium, tzv. konzulárne vily na

Obrátená pyramída (Slovenský rozhlas) je najznámejšie dielo architekta Štefana SVETKA.

Hradnom kopci... A to ešte bol Štefan Svetko po profesorovi Lackovi, autorovi Mosta SNP, aj predsedom Zväzu slovenských architektov. Rok. Lebo pookupačná normalizácia nepotrebovala osobnosti, ale poslušných panákov.

Aj keď sa s ním potom dvadsať rokov život nemaznal, zaslužené ocenenia – hoci aj oneskorené – prišli: Cena Dušana Jurkoviča, Cena Emila Belluša, víťazstvo v ankete

Stavba storočia – za novú budovu Slovenského rozhlasu, cena ministerstva za sociálne byty v Devínskej Novej Vsi...

Už ako mladý projektant veľkorys riešil obytnú štvrt okolo Košickej ulice, v nefahkom čase päťdesiatych rokov. Dones je to moderná časť mesta so štvorprúdovou hlavnou ulicou, v strede s pásom zelene a so stromoradiami, dokonca sa po polstoročí Košická stala predĺžením o most Apollo druhou spojnicou s Petržalkou. Nepodľahol tlaku panelákov, keď na tie časy veľkorys projektov sídlisko za Račianskym mýtom (všeobecne známe ako „Februárka“). O hoteli na Bôriku málokto vie, že v tom komplexe je vlastne päť stavieb, inžinierskymi sieťami nezávislými od seba. Ak by v izbách jednej štátnej návštevy vybuchla bomba, ostatných častí hotela sa to vôbec nedotkne – aj také „drobnosti“ dostal autor za úlohu, nielen nájsť dôstojné miesto pre hotel tohto typu. Tak akosi je to aj s novým rozhlasom – obrátená pyramída

Úvahy architekta Štefana SVETKA o architektúre a urbanizme stále inšpirujú.

nie je zo špásu – hrot, na ktorom stavba stojí, maximálne odstraňuje prenos otrasov z dopravy a z toho vznikajúceho hluku – a tak sú štúdiá v jadre pyramídy v absolútnom tichu. Dnes sa krúti hlavou nad množstvom ocele a energetickej náročnosti stavby, ale pred päťdesiatimi rokmi vladli preteky v jej výrobe, Vítkovce ponúkali konštrukcie za dampingové ceny, lebo už nevedeli, čo s nimi – a na spotrebu energií v tom čase nikto nemyslel. Paneláky jej aj tak spotrebovali oveľa viac.

Svetkove úvahy o staviteľstve, spoločnosti a meste sú aj po rokoch inšpirujúce. Najviac ho mrzela ignorancia developerov. Ale v ich svete neplatí logika ani estetika. Iba zisk. Pre nich bol Svetkov úsudok hlasom volajúceho na púšti.

Architekt Štefan Svetko zomrel pred siedmimi rokmi vo veku osemdesiatroch rokov.

Začala sa pomyselná svätogorazdovská žatva na Slovensku Medzi žencami tradične nechýbajú maticári

Miroslav HOLEČKO, spoluzakladateľ svätogorazdovskej tradície na Slovensku

Medzi nosné úlohy Národného osvetového centra v oblasti ochrany nehmotného kultúrneho dedičstva patrí odborná starostlivosť o rozvoj historickej všeslovanskej, cyrilo-metodskej tradície a novodobej tradície Slovákov – svätogorazdovskej. Toto poslanie realizuje v spolupráci s viacerými celonárodnými, regionálnymi i miestnymi subjektmi národnej, duchovnej, univerzitnej, verejnoprávnej proveniencie, medzi ktorými osobitné miesto na centrálnej úrovni patrí najstaršej národno-kultúrnej ustanovizni – Matici slovenskej.

O jedinečnom inkulturačnom, kultúrnom, pedagogickom, diplomatickom a štátnickom diele nášho prvého po mene známeho vzdelanca – polyhistora a svätca Gorazda – muža, po ktorom je pomenovaná naša rýdzo slovenská národno-kresťanská svätogorazdovská tradícia, sa cirkevný historik J. Kútnik-Šmálov vyjadril: „Gorazd, vzdelanec svetového formátu a Európan myslenním a citením...“ Matica slovenská je spoluorganizátorom svätogorazdovských aktivít a podujatí na Slovensku od ich prvých ročníkov.

■ NOSITELIA TRADÍCIE

Na podnet najmä Cyrilometodskej spoločnosti a Spoločnosti svätého Gorazda od roku 1991 vzniklo postupne desať celonárodných edukačno-umeleckých i teoreticko-aplikačných podujatí naplňujúcich poslanie svätogorazdovskej tradície. Sú nimi tohto roku už XXVII. Slávnosti svätého Gorazda v Kútoch, XXIV. Gorazdov Močenok – celonárodný festival kresťanského divadla, XXIV. spomienka na svätého Gorazda v hlavnom meste SR Bratislave, XXII. Gorazdov ekumenický festival sakrálnych skladieb, Trebišov – nesúťažný festival zameraný na interpretáciu sakrálnych tvorby od najstarších čias až po súčasnosť spievanej a capella, XXI. Gorazdov literárny Prešov – celoštátna súťaž v tvorbe duchovnej poézie, prózy a drámy s medzinárodnou účasťou autorov – Slovákov žijúcich v zahraničí a tvoriacich v slovenskom jazyku, XXI. Gorazdovo výtvarné Námestovo – celoslovenská výtvarná súťaž detí

a mládeže zameraná na národnú históriu, XXI. Gorazdove organové dni – celoslovenská nesúťažná prehliadka neprofesionálnych organistov, Zvolen a Slávnosť svätého Gorazda Kováčová, XX. Gorazdovo umelecké Vrbové – celoslovenský festival kresťanského umenia, vzdelávania a výchovy, XV. Gorazdove dni chrámovej piesne a sakrálnych výtvarnej tvorby, Zvolen – v hudobnej časti je to prehliadka zborových telies a vo výtvarnej ide o celoštátny salón (dospelých) neprofesionálnych výtvarníkov zameraný na diela s duchovnou tematikou, VII. Gorazdova duchovná pieseň, Udavské – prehliadka interpretov zameraná na šírenie tradícií duchovného spevu na Slovensku.

Niektoré z nich majú medzinárodný charakter, aktívne sa na nich začínajú zúčastňovať Slováci žijúci v zahraničí. Všetky tieto podujatia vznikli so zámerom doplniť poznanie o našich národných, kultúrnych a kresťanských prvopočiatkoch, najmä však približovať život

Gorazdovská stéla na priečelí kostola v Kútoch od sochára Mariána POLONSKÉHO.

a dielo svätca Gorazda, smerujúc aj k pestovaniu jeho úcty a kultu.

■ ÚCTA K PRVOSVÄTCOVI

Význam fenoménu svätogorazdovskej tradície v našej spoločnosti potvrdzuje aj to, že z jej inšpirácie vzniklo množstvo literárnych, výtvar-

ných a hudobných diel od popredných slovenských umelcov. Rezortné ocenenie v školstve nesie pomenovanie po sv. Gorazdovi. Meno svätého Gorazda majú mnohé sakrálné objekty, významné kultúrne a školské ustanovizne, školské časopisy, námestia a ulice v mnohých slovenských mestách a obciach. Z kostolov a ďalších sakrálnych objektov pomenovaných po tomto prvosvätcovi spomeňme aspoň kostoly vo Vrbovom, v Košiciach, Nitre, Kováčovej, Michalovciach, Stráži, vo Veľkej Čausi, v Dolných Lovciach, Mikušovciach, Považskej Bystrici, Topoľčanoch. Kaplnky sú v Nitre v Kňazskom seminári sv. Gorazda, v Cirkevnej základnej škole sv. Gorazda, v Nitrianskom duchovnom centre, v areáli Vojenskej zotavovne na Smrekovici. Kaplnka sv. Gorazda je v jeho najpravdepodobnejšom rodisku Gorazdove (farnosť Močenok), kde sa každý rok konajú púte ako duchovné vyvrcholenie festivalu Gorazdov Močenok. Meno sv. Gorazda nesú školy v Námestove, Prešove a Cirkevnej základnej škole s materskou školou svätého Gorazda v Košiciach-Ťahanovciach...

No čo je najpodstatnejšie, na Slovensku sa uskutočňuje každý rok množstvo kultúrno-umeleckých, nábožensko-duchovných a odborných podujatí zameraných na približovanie osobnosti a diela nášho prvosväta a prvoučiteľa s veľkým počtom účastníkov, prevažne veriacich, ale aj kňazov, biskupov štyroch kresťanských cirkví, čo prispieva k tomu, že sa na Slovensku upevňuje liturgická úcta a kult sv. Gorazda.

■ ORGANIZAČNÉ ZÁZEMIE

Vážnosť tejto tradície posilňuje aj skutočnosť, že medzi spoluorganizátormi celonárodných svätogorazdovských podujatí je celý rad významných centrálnych inštitúcií náboženského, kultúrneho, univerzitného, verejnoprávneho, spoločenského, odborného, spolkového a iného charakteru. Okrem Národného osvetového centra, Cyrilometodskej spoločnosti, Maticy

slovenskej a Spoločnosti svätého Gorazda sú to Spolok svätého Vojtecha, Trnava, Spolok svätého Cyrila a Metoda, Michalovce, Združenie divadelných ochotníkov Slovenska, Rímskokatolícka cirkev – arcidiecézy Bratislavská, Košická, Trnavská, Nitrianske biskupstvo, Gréckokatolícka cirkev – Prešovská archieparchia, Bratislavská eparchia, Rada Konferencie biskupov Slovenska pre vedu, vzdelanie a kultúru, Ekumenická rada cirkví v SR, Gorazdus, n. o., Prešov, Spolok slovenských spisovateľov, Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí, Svetové združenie Slovákov v zahraničí, Slovenský Orol, Univerzita Komenského, Prešovská univerzita, Rímskokatolícka cyrilometodska bohoslovecká fakulta UK, Gréckokatolícka teologická fakulta PU, obce a mestá Kúty, Močenok, Bratislava, Trebišov, Prešov, Zvolen, Námestovo, Vrbové, Udavské, samosprávne kraje – Trnavský, Prešovský, Banskobystrický, Nitriansky, Košický, regionálne osvetové strediská v Nitre, Trebišove, Prešove, vo Zvolene, Slovenská národná galéria – zámok Zvolen. Ďalej sú to ústredné, krajské a okresné orgány štátnej správy, orgány a úrady samosprávy obcí, farností, kultúrne a školské ustanovizne v mestách a obciach, kde sa svätogorazdovské podujatia konajú, a pod.

Na prípravách a realizácii desiatich celonárodných svätogorazdovských podujatí, ktoré tvoria súčasť už XXVII. Svätogorazdovských dní na Slovensku a Dekády svätého Gorazda 2016 – 2025 na Slovensku, nad ktorými po ôsmkrát prevzal záštitu exprezident SR Ivan Gašparovič, sa podieľajú Národné osvetové centrum, Matica slovenská a celý rad ďalších subjektov.

V júni sa tradične začína pomyselná svätogorazdovská žatva na Slovensku a obyčajne trvá do prvého decembrového víkend. Prologom z desiatich celonárodných podujatí, ktorý na Slovensku dlhoročne „túto žatvu“ otvára, je Gorazdov ekumenický festival sakrálnych skladieb. O XXII. ročníku festivalu a jeho opusoch vás budeme čoskoro informovať.

U svätoplukovcov na základnej škole v Šintave to žije Pozvali ich na ambasádu

Helena RUSNÁKOVÁ – Foto: Tomáš BOJANOV a Nina KUBAČKOVÁ

„Sme hrdí na našich žiakov, blahoželáme víťazom,“ povedal pre maticný týždenník riaditeľ šintavskej školy Martin Bodis po nedávnych dvoch významných akciách, s ktorými bola spojená aj tamojšia maticná organizácia, ktorej je predsedom.

Maticári v Šintave tohto roku totiž opäť zorganizovali tradičnú vedomostnú súťaž, tentoraz venovanú Svetozárovi Hurbanovi Vajanskému a jeho roku, ktorý vyhlásila Matica slovenská. Zástupcovia každého ročníka si pripravili do súťaže prezentáciu o tejto osobnosti a zároveň si museli vyžrebovať otázku o S. H. Vajanskom a úspešne ju zvládnuť.

Hodnotiacia komisia pod vedením riaditeľa M. Bodisa posudzovala

Najlepší boli šiestaci...

odborný výklad, formálnu stránku prezentácie a jej vyznenie. Zvíťazili siedmci. Po nich nasledovalo družstvo šiestakov a tretí boli ôsmaci. Víťazky – Patrícia Čambálová, Lucia Krivosudská, Viktória Bábiová v nasledujúci deň na worshope učili ostatných o tejto osobnosti. Na ich výklade a prezentácii sa postupne vystriedali všetky triedy.

V šintavskej Základnej škole kráľa Svätopluka v uplynulých týž-

Súťažiaci z jednotlivých ročníkov pred kvízom o Svetozárovi Hurbanovi VAJANSKOM.

dňoch učiteľia a žiaci pripravili pri príležitosti štátneho sviatku Ruskej federácie výtvarnú súťaž, v rámci ktorej jej účastníci mali možnosť zahlasovať sa za najkrajšiu prácu o tejto krajine. Túto ini-

ciatívu ocenil aj veľvyslanec Ruskej federácie v SR Alexej Fedotov, ktorý žiakov a pedagógov školy pozval v septembri tohto roka na návštevu Veľvyslanectva RF v SR v Bratislave.

Matica slovenská
podľa ustanovení Zásad výberových konaní na vedúce funkcie pracovísk, útvarov a ústavov Matice slovenskej zo dňa 1. 2. 2014

vyhlasuje výberové konanie na miesto vedúceho zamestnanca

Obsadzované miesto: riaditeľ Domu Matice slovenskej

Miesto výkonu práce: Matica slovenská, Jarkova 2, 080 01 Prešov

Náplň práce: riadenie Domu Matice slovenskej (ďalej iba D MS) ako samostatného profesionálneho, výkonného, metodického a odborného pracoviska s právnou subjektivitou na vymedzenom území, ktoré plní kultúrne a spoločenské ciele voči členskej základni, ale aj širokej verejnosti. Predovšetkým zabezpečuje systematickú starostlivosť o rast členskej základne, vytváranie podmienok na zakladanie a rozvíjanie činnosti MO, ZO, VO a OMM, propagáciu Matice slovenskej prostredníctvom tlačovín a výrobkov, napomáha dodržiavanie platných zákonov v oblasti upevňovania slovenskej štátnosti, používané štátnej symboliky a jazyka, ochranu a rozvíjanie slovenskej kultúry i duchovného života národa. Zabezpečuje dodržiavanie finančného rozpočtu MS a využívanie grantového systému s cieľom finančného zabezpečenia činnosti D MS. Spolupracuje s orgánmi štátnej správy, orgánmi územnej samosprávy, kultúrnymi inštitúciami, so školami, s neštátnymi i s mimovládnyimi organizáciami a s ďalšími organizáciami v územnej pôsobnosti. Pripravuje ročné hodnotiace správy, rozbor činnosti a rozpočtu D MS, spolu s Členským ústredím MS koordinuje celkovú činnosť D MS, predovšetkým pri realizácii projektov na regionálnej úrovni. Nesie zodpovednosť za plnenie spoločenského poslania D MS v zmysle zriaďovacej listiny D MS, zabezpečuje úlohy určené príslušnými zákonmi a základnými dokumentmi MS, zodpovedá

za hospodárenie D MS a za starostlivosť o zverený majetok. Komplexne riadi a vyhodnocuje práce podriadených pracovníkov.

Požiadavky na uchádzača:

- vysokoškolské vzdelanie I. stupňa
- odborná prax v kultúre vítaná
- profesionálne vystupovanie, prezentačné, riadiace a organizačné schopnosti
- samostatnosť, rozhodnosť, zodpovednosť, dynamickosť
- potrebná gramotnosť PC na používateľskej úrovni
- znalosť cudzieho jazyka vítaná
- vodičský preukaz sk. B
- členstvo v Matici slovenskej

Informácie pre uchádzača: Pisomnú prihlášku do výberového konania spolu s profesijným životopisom, motivačným listom, koncepciou riadenia a činnosti D MS v Bratislave, dokladom o najvyššom dosiahnutom vzdelaní, výpisom z registra trestov nie starším ako tri mesiace a písomným súhlasom so spracovaním osobných údajov treba na ciele výberového konania zaslať najneskôr do 30. 6. 2016 na adresu: Matica slovenská, P. Mudroňa 1, 036 01 Martin alebo osobne v podateľni na uvedenej adrese, pod značkou: „Výberové konanie Dom MS Bratislava“.

Kontaktná osoba: Bc. Eva Farkašová, tel: 043/381 2820

V Martine 3. 6. 2016

Ing. Marián Tkáč, PhD., v. r.,
predseda MS

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Dobre dopadnúť

Všetko úsilie človeka i národa možno v konečnom dôsledku zhrnúť do dvoch slov: dobre dopadnúť. V dnešnej ultramaterialistickej dobe, keď všetko buď má, alebo nemá hodnotu vyčíslenú v eurách či dolároch, znamená „dobre dopadnúť“ len veľký „kopec“ peňazí? Majú ešte nejaký zmysel, nejaké opodstatnenie duchovné veci a veci s tým súvisiace, teda morálka či etika? Ved' aj vo futbale ide o veľké peniaze, a tak sa trhajú dresy, lámu nohy, boj o loptu už akoby nemal limity. A predseda: ulice šarišských Raslavíc už štyridsiaty ôsmy raz zaplnia domáce tradície, ale aj tance z ďalekého Gruzínska či z Poľska, a ľudia prídu a tešia sa z toho, čo – nič nevyháša. Naopak, na usporiadanie takejto prehliadky folklóru treba minúť tisíce eur. Starosta Marek Rakoš však vie, kde treba a kde netreba šetriť.

Nielen naši futbalisti, ale aj Slovensko chce dobre dopadnúť ako predsedajúci štát Európskej únie. Čo to však znamená? Podľa našich vedúcich predstaviteľov môžeme sa zaskvieť ako národ dobrých organizátorov či vyjednávačov, ak „zúradujeme“ najdôležitejšie otázky tohto spolku z hľadiska európskych záujmov. Alebo „utržiť si“ na ďalších štrnásť rokov hanbu – pri dvadsiatich ôsmich členoch Únie až potom príde na nás rad (ak teda ešte príde). Podľa všetkého, čo čítame, vidíme a počujeme, máme sa na pol roka stať predĺženou rukou bruselských úradov – nič viac. Zrejme preto absolvovala naša vláda a naši vplyvní úradníci porady s bruselskými byrokraticmi. Aby sa dozvedeli – čo sú „naše európske“ záujmy? A tie vskutku naše nepredstavíme?

Ak je to tak bezne, ak sa nie vlastnými, ale akýmiisi „európskymi“ záujmami riadia (musia riadiť) aj ostatné štáty pri svojom predsedníctve, ako sa potom národné záujmy štátov Únie presadia a stanú sa súčasťou európskych záujmov? Ak každý z európskych štátov má na pol roka byť predĺženou rukou Bruselu – a on ňou asi je – ako potom môže Európa slúžiť občanom každého z členských štátov, a nielen akýmiisi abstraktným „európskym“ záujmom? Kto ich určuje? Nemecko? Amerika?

Slováci sú múdry národ. Na voľby poslancov do takto spravovanej Európy sa im jednoducho neoplatí chodiť. A Briti si usporiadajú referendum o odchode z takto riadenej Únie. Niet sa čomu čudovať.

Sladká odmena účastníkom kvízu aj organizátorom Desiaty matičný deň vo Svinnej

Text a foto: Jozef PÁLENÍK

Matičiar vo Svinnej pripravili v spolupráci so ZŠ s MŠ koncom mája jubilejný desiaty Matičný deň. Po úvodnej matičnej hymne a následnej aktuálnej básni sa prítomným prihovarila predsedníčka MO MS Marta Illešová, ktorá tiež uviedla kvíz z matičnej problematiky.

Súťažilo v ňom šesť trojčlenných družstiev, žiakov 8. a 9. ročníka miestnej ZŠ. Svoje vedomosti a šikovnosť prezentovali v kvíze,

pri riešení osemsmierky, tvorbe básne i viet, pričom podstatu otázok a zadaní tvorili život i dielo tohtoročného jubilanta Jozefa

Cígera Hronského. Na osobu chýrneho matičného správcu sa vzťahovala aj záverečná úloha, ktorou bolo vytvoriť ornamentálnu úpätku na jedno z jeho literárnych diel. Úlohy pre družstvá pripravila učiteľka PaedDr. Jana Kutíšová. Po sedemkolovom zápelení sa z víťazstva tešilo družstvo v zložení Mária Rychtárečová, Simon Marko a Dominika Sikorová, na 2. mieste skončil tím, v ktorom boli Annamária Laššová, Simona Varhaniková, Karolína Kováčová a 3. miesto obsadila trojica Jakub Guňovský, Jozef Majdiš, Adam Laššo.

Úspešné družstvá získali vecné ceny a na záver si všetci pochutili na torte stvárňujúcej jubilejný desiaty Matičný deň. Pochúťku pripravila Zuzana Žáčiková.

Účastníci podujatia (súťažiaci, porota, organizátori).

Preladujem radšej na Reginu...

V týchto dňoch viacerí naši čitatelia reagovali na glosu Emila Semanca v rubrike Slovo o Slovensku v č. 23. SNN.

„Gratulujem redaktorovi Semancovi ku glose v Slove o Slovensku z 11. júna v SNN. To chichotanie i amatérske pranostiky v rozhlase aj mne už dlhšie idú na nervy.“ stručne vyjadril svoj názor na raňajší blok rozhlasového vysielania čitateľ Ivan Pišút. Učiteľ Mgr. Imrich Belluš zo Šiah reagoval rovnako: „Blahoželám ku glose Chichi-

chi. Plne sa stotožňujem s autorom.“ Mária Donovalová z Kremnice autorovi napísala: „Nesúhlasím celkom s Vaším názorom, že raňajšie vysie-

ČITATEĽSKÉ FÓRUM

nie Slovenského rozhlasu je „kabaret u dobrej pohody“. Áno, je to kabaret, ale dobrá pohoda sa od istého času vytratila. Toho chachacha je v ňom toľko, že neraz vypnem rádio. Nielen dvojica, ktorú spomínate (Ilgová – Bomboš, pozn. red.), ale

aj druhá (Bernasovská – Wallner) podľa môjho názoru v ničom neostáva v nepodarenej improvizácii. Občas tak trpím, či sa pani Bernasovská dopracuje k nejakej pointe, že sa neviem sústrediť na šoférovanie do práce. A takisto si vyprosím, aby mi moderátori vnucovali čo len tónom hlasu, čo si mám myslieť o podanej informácii, čo cítim nielen v raňajšom vysielaní, ale aj v Popoludní s rozhlasom. Takže, už som preladiť na Reginu, ale dobré Dobré ráno mi bude chýbať. Vám za to vaše Slovo o Slovensku ďakujem.“

Jozef Cíger deväťdesiatročný

Valčiansky matičiar Jozef Cíger oslávil koncom mája deväťdesiat rokov života. Pri tejto nevšednej príležitosti sa s jubilantom stretli členovia výboru MO MS a odovzdali mu pozdravný list so želaním najmä dobrého zdravia do ďalších rokov. Jubilant vstúpil do radov MS v roku 1968 a vo Valči sa zúčastňoval takmer na všetkých organizovaných podujatiach.

Dlhé roky bol členom známej Valčianskej dychovky a stále je zanietným fanúšikom športu, najmä futbalu, ktorý za obecné družstvo dospelých hrá už jeho vnuci. V družnej besede si potom matičiaripripomenuli jeho strastiplnú životnú púť. J. Cíger sa narodil v máji v roku 1926 v maďarskom Miškolci, kde v tom čase žili jeho rodičia. Keďže matka bola maďarskej a otec slovenskej národnosti, mali si na trvalý pobyt v Maďarsku vybaviť občianstvo. To však neurobili, a tak sa rodina Cígerovcov so štyrmi malými deťmi vrátila na Slovensko, kde sa im narodili ďalšie dve deti. Jubilant sa vyučil za stolára a pracoval v niekoľkých podnikoch v Martine. S manželkou Helenou vchovali štyroch synov, ktorí sa však nedožili otcovho jubilea. Svojou nekonfliktnou a tolerantnou povahou si J. Cíger získal medzi občanmi veľa priateľov, dodnes, aj keď už má problémy zo sluchom, je počtovo sa s ním stretnúť a porozprávať sa najmä o minulosti v obci. Už ako mladého ho zaujímala

Jozef CÍGER uprostred futbalistov, ktorým „fandi“ celý život.

hudba, a tak bolo samozrejmosťou stať sa členom známej Valčianskej dychovky, ktorá vznikla v roku 1922 a účinkovala do šesťdesiatych rokov minulého storočia. Zúčastňovala sa takmer na všetkých obecných kultúrnych podujatiach, cirkevných sviatkoch, pohreboch, pri odprevádzaní a návrate pútnikov Slovianskou dolinou do Rajeckej Lesnej (Frývaldu). Aj napriek vysokému veku ho spoluobčania stretávajú každú nedeľu a vo významný sviatok cestou do kostola.

Pozdravný list jubilantovi.

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

Ceny Literárneho fondu za rok 2015 priniesli opäť úspech matičnému edičnému domu. Vydavateľstvo Matice slovenskej a jeho autori si v týchto dňoch prevzali na vyhodnotení najvyššie počty. Osobitne úspešný bol román Ľuboša Juríka o Alexandrovi Dubčekovi.

• Aký je celý názov tejto knihy, ktorá sa momentálne prekladá do desiatich jazykov?

V SNN č. 19 sme vám položili otázku, ako sa volá obec vo Vojvodine, ktorú preslávili najviac maliari? (Kováčica). Zo zaslaných správnych odpovedí sme vyžrebovali týchto našich čitateľov: Jozef

Hrubovčák, Humenné; Mária Ondrišáková, Nová Dubnica; Katarína Kunovská, Bratislava. Blahoželáme.

Odpovede na dnešnú otázku očakávame na adrese redakcie uvedenej v tiráži do konca júna. Posielajte ich s označením Čitateľská súťaž našej administrátorky Ľubici Rišiaňovej.

(se)

PRIPOMÍNAME SI

25. júna

– dvestosedemdesiatpäť rokov, čo v bratislavskom Dóme sv. Martina korunovali rakúsku cisárovnú Máriu Teréziu za uhorskú kráľovnú (1741)

26. júna

– stopäťdesiatpäť rokov od smrti slavistu, historika a etnológa prof. Pavla Jozefa Šafárika (1795 – 1861)

– pred sedemdesiatimi piatimi rokmi nálet doteraz nezistených lietadiel na Košice si vyžiadal tridsaťdva obetí (1941)

27. júna

– pred sedemdesiatimi rokmi obmedzila Praha pôsobnosť Slovenskej národnej rady a Zboru poverenikov (1946); Česi tým rušili tzv. Košický vládný program, ktorý garantoval slovenským orgánom rozsiahle právomoci a obmedzili moc Demokratickej strany, ktorá s veľkým náskokom vyhrala na Slovensku voľby, kým v Česku vyhrala KSČ

– literárny vedec prof. Peter Liba, člen Spolku slovenských spisovateľov, má osemdesiatpäť rokov

– o desať rokov menej oslávil prozaik Pavel Vilikovsky

28. júna

– stosedemdesiat rokov od narodenia advokata, politika a publicistu Dr. Matúša Dulu, zakladateľa Slovenskej národnej strany (1846 – 1926), iniciátora národných finančných inštitúcií (Tatra banka, Martinská sporiteľňa), po roku 1918 aj predsedu Slovenskej národnej rady

– pred sto piatimi rokmi (1911) delegácia Slovenskej národnej strany odovzdala predsedovi uhorskej vlády K. Hedervárymu Memorandum SNS, v ktorom žiadala dodržiavanie národnostného zákona, vznik slovenských škôl a obnovenie Matice slovenskej; vláda na to nereagovala

29. júna

– štyridsaťpäť rokov, čo umrel monumentalista slovenskej krajiny a človeka v nej národný umelec Martin Benka (1888 – 1971)

– storočnica prvej dámy nášho vesmírneho výskumu RNDr. Ludmily Pajdušákovovej (1916 – 1979), objaviteľky piatich komét, špecialistky na solárnu astronómiu; najväčšiu časť svojho tvorivého života prežila v observatóriu na Skalnatom plese

30. júna

– pred štyristo desiatimi rokmi sa narodil Ján Lipa (Lip-pai), ovocinár a záhradný architekt (1606 – 1666); okolo letného sídla arcibiskupstva (dnes Úrad vlády) vybudoval najkrajšiu barokovú záhradu a opísal ju v prvom našom vedeckom diele o parkových úpravách, bol aj špičkovým ovocinárom s vlastným výskumom, ako jeden z prvých v Uhorsku vlastnil mikroskop

– stopäť rokov, čo sa v Bratislave narodil rabin Armin Frieder, prvý predseda Zväzu židovských náboženských obcí na Slovensku (1911 – 1946); hoci bol veľmi mladý, mal vplyv aj na vládne kruhy prvej Slovenskej republiky, udržiaval fungovanie židovských inštitúcií v časoch perzekúcie a je o. i. autorom prvých dejín slovenského židovstva

1. júl

– pred dvadsiatimi piatimi rokmi zanikla Varšavská zmluva, vojenský pakt socialistických krajín strednej a východnej Európy (1991)

(jč)

vydavatel.sk
SLOVAKIA ONLINE
.tasr.